

Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590* στην περιοχή
του Δικτύου Natura 2000 Κοιλάδα Κέδρων-Κάμπος

(LIFE15 NAT/CY/000850)

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ:

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

(ΔΡΑΣΗ D.2)

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ:

Η μελέτη αυτή ετοιμάστηκε από το Πανεπιστήμιο Frederick στο πλαίσιο του έργου: **Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590* στην περιοχή του Δικτύου Natura 2000 «Κοιλάδα Κέδρων – Κάμπος»** (LIFE15 NAT/CY/00850), το οποίο και συγχρηματοδοτείται από το πρόγραμμα LIFE της ΕΕ.

Η πλήρης αναφορά στο παρόν κείμενο είναι:

Σταύρος Πάρλαλης, Μιχάλης Μακρομηνάς, Αθανασία Τζιώρτζη, Νικόλας-Γιώργος Ηλιάδης (2021) Μελέτη κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων του έργου “Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590* στην περιοχή του Δικτύου Natura 2000 Κοιλάδα Κέδρων-Κάμπος” (LIFE-KEDROS). Έργο: LIFE15 NAT/CY/000850. Πανεπιστήμιο Frederick, Λευκωσία, Κύπρος.

Stavros Parlalis, Michalis Makrominas, Athanasia Tziortzi, Nicolas-George Eliades (2021) Assessment of socio-economic impact of project “Integrated conservation management of priority habitat type 9590* in the Natura 2000 site Koilada Kedron-Kampo” (LIFE-KEDROS). Project: LIFE15 NAT/CY/000850. Frederick University, Nicosia, Cyprus.

Η φωτογραφία του εξωφύλλου είναι από ην ταινία που ετοιμάστηκε στο πλαίσιο του έργου, και από την πρώτη συνάντηση που έγινε στην κοινότητα Κάμπου της Τσακίστρας και Τσακίστρα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	5
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
2. ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	7
2.1. Δείκτες αξιολόγησης	8
2.2. Μεθοδολογία μελέτης κοινωνικών επιπτώσεων	9
2.2.1. Θεματική Ενότητα 1 – Εργασία	9
2.2.2. Θεματική Ενότητα 2 - Επισκεψιμότητα περιοχής	10
2.2.3. Θεματική Ενότητα 3 - Κοινωνική και οικονομική απομόνωση	10
2.2.4. Θεματική Ενότητα 4 - Προφίλ της περιοχής	10
2.3. Υλοποίηση ερευνών	12
2.4. Αποτελέσματα μελέτης κοινωνικών επιπτώσεων	13
2.4.1. Θεματική Ενότητα 1 - Εργασία	13
2.4.2. Θεματική Ενότητα 2 - Επισκεψιμότητα περιοχής	14
2.4.3. Αποτελέσματα 1 ^{ης} έρευνας σχετικά με τις Θεματικές Ενότητες 3 (Κοινωνική και οικονομική απομόνωση) και 4 (Προφίλ της περιοχής)	15
2.4.4. Αποτελέσματα 2 ^{ης} έρευνας σχετικά με τις Θεματικές Ενότητες 3 (Κοινωνική και οικονομική απομόνωση) και 4 (Προφίλ της περιοχής)	16
2.5. Σύγκριση και συζήτηση των δεδομένων των δύο ερευνών	16
2.6. Προβλήματα και δυσκολίες στη διεξαγωγή των επιμέρους ερευνών	18
3. ΜΕΛΕΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ LIFE-KEDROS.....	18
3.1. Οριακές πραγματικές δαπάνες του έργου	20
3.2. Αναμενόμενες δαπάνες συντήρησης και ενίσχυσης του έργου	23
3.2.1. Μελλοντικές προβλέψεις, παρούσα αξία και προεξοφλητικό επιτόκιο	24
3.3. Βελτίωση της πυροπροστασίας και αποτροπή πυρκαγιών	27
3.4. Συζήτηση οικονομικών δεδομένων έργου	28
4. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	29
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	30
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	31

ACTION D.2: Assessment of socio-economic impact

DELIVERABLE: Socio-economic study

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Δράση D.2 του έργου LIFE-KEDROS αποσκοπεί στο να εντοπίσει και να αξιολογήσει τον κοινωνικοοικονομικό αντίκτυπο των δράσεων του έργου στις τοπικές κοινότητες που γειτνιάζουν με την περιοχή του Δικτύου Natura 2000 όπου υλοποιήθηκε το έργο (δηλ. τις κοινότητες Κάμπου, Τσακίστρας, Παναγίας καθώς και την Μονή Κύκκου). Το έργο LIFE-KEDROS, ως έργο *LIFE Nature and Biodiversity* και με στόχο τη διασφάλιση της μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης διατήρησης του ενδημικού οικοτόπου 9590 *Δαση *Cedrus brevifolia (Cedrosetum brevifoliae)*, δεν έχει ως άμεσο αντικείμενο εφαρμογής την κοινωνικοοικονομική ενίσχυση των περιφερειακών κοινοτήτων που γειτνιάζουν με τα όρια του κρατικού δάσους. Εντούτοις, η προστασία και τα οφέλη από την ορθολογιστική διαχείριση και προστασία του δάσους με το δασικό είδος *C. brevifolia*, πέρα από τις θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις προς τις γειτονικές με το δάσος κοινότητες, αλλά και για δασικό οικοσύστημα του Δάσους Πάφου, επιφέρει άμεσα ή/και έμμεσα σημαντικό αριθμό κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων. Αυτές οι επιπτώσεις δεν γίνονται αντιληπτές εύκολα από τον τοπικό πληθυσμό και σε πολλές των περιπτώσεων από τα ίδια τα έργα που υλοποιούνται και στόχο έχουν την διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Η αξιολόγηση των κοινωνικό-οικονομικών επιπτώσεων του έργου βασίστηκε στις εξής θεματικές ενότητες: εργασία (απασχόληση), επισκεψιμότητα περιοχής, κοινωνική και οικονομική απομόνωση, προφίλ της περιοχής. Οι πιο σημαντικές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις του έργου μπορούν να συνοψιστούν στις ακόλουθες: (i) τόνωση του αισθήματος ασφάλειας των κατοίκων, μέσα από τις ενισχυτικές δράσεις διατήρησης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και πιο συγκεκριμένα την προστασία από πιθανές πυρκαγιές του δάσους, (ii) προβολή των κοινοτήτων περιμετρικά από την περιοχή υλοποίησης του έργου ως τουριστικοί προορισμοί, μέσω των δελτίων τύπου, άρθρων ή φυλλαδίων του έργου, καθώς και με ταυτόχρονη ενσωμάτωση πληροφοριακού υλικού για τις κοινότητες στην ιστοσελίδα του έργου, (iii) αύξηση της απασχόλησης ατόμων που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικιακή ομάδα με την εργοδότηση τους στο Τμήμα Δασών, με αποτέλεσμα την ενίσχυση του ενεργού και παραγωγικού πολίτη, ενώ την ίδια ώρα ενισχύθηκαν οικονομικά τα συγκεκριμένα νοικοκυριά.

Επιπρόσθετα, το παραδοτέο αυτό ασχολήθηκε με την αξιολόγηση των οικονομικών επιπτώσεων του έργου LIFE-KEDROS και την συνεισφορά του στην τοπική απασχόληση, στην άμβλυνση κοινωνικής απομόνωσης, στην ανάδειξη και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος ως σημαντικού αγροτουριστικού προορισμού και στην συνολική αναβάθμιση των κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών των τοπικών κοινωνιών.

Η οικονομική μελέτη βασίζεται στη μεθοδολογία της αποτίμησης των άμεσων και μελλοντικών (προεξοφλούμενων) ροών που απορρέουν άμεσα ή έμμεσα από την εκτέλεση του προγράμματος. Τα δεδομένα της μελέτης προέρχονται από πρωτογενείς πηγές και τεκμηριώνονται μέσω υποστηρικτικού υλικού (π.χ. προσφορές επαγγελματιών, τιμολόγηση κ.λπ.). Σε ό,τι αφορά την αποτίμηση μελλοντικών δαπανών, χρησιμοποιείται η μέθοδος των προεξοφλούμενων ροών, η οποία προϋποθέτει ελάχιστο αριθμό αναγκαίων υποθέσεων. Οι προβλέψεις μελλοντικών δαπανών επίσης τεκμηριώνονται με λεπτομερή ανάλυση.

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στα οφέλη που προκύπτουν στην τοπική κοινωνία στην οποία λαμβάνει μέρος το έργο. Τα οφέλη αυτά αποδίδονται σε τοπικές μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) για την ανάθεση κατασκευών, αγορά υπηρεσιών, πραγματοποίηση έργων συντήρησης κλπ., καθώς και στον τοπικό πληθυσμό για απευθείας εργοδότηση. Τονίζεται επίσης ότι η ανάλυση προσμετρά αποκλειστικά τα οριακά οφέλη που προκύπτουν από το έργο και δεν περιλαμβάνει δαπάνες που πιθανόν να προκύπτουν ανεξάρτητα από τις δράσεις του έργου. Τέλος, η μελέτη είναι μελλοντοστραφής, αφού πέραν του τεκμαρτού οφέλους συμπεριλαμβάνει εκτιμήσεις για μελλοντικές ροές όπως αυτές αποτιμώνται με τη μέθοδο των προεξοφλούμενων ροών.

Όπως προκύπτει από τη συλλογή και ανάλυση των οικονομικών δεδομένων, οι συνδυασμένες δράσεις του έργου συνδέονται με σημαντικά οικονομικά ωφελήματα που προκύπτουν από αμοιβές εργασίας (€251.176), αγορές υπηρεσιών (€160.330), πραγματοποίηση έργων υποδομής (€58.176), μελλοντικές (προεξοφλούμενες) δαπάνες συντήρησης και ανάπτυξης του έργου (€1.309.304) και αναμενόμενες εξοικονομήσεις στο κόστος αναδάσωσης (€292.538) μέσω της ενίσχυσης πυροπροστασίας και αποτροπής πυρκαγιών.

ABSTRACT

Action D.2 of the LIFE-KEDROS project aims to identify and assess the socio-economic impact of the project actions in the local communities adjacent to the Natura 2000 Network area where the project was implemented (i.e. the communities of Kampos, Tsakistra, Panagia, as well as the Kykkos Monastery). The LIFE-KEDROS project, as a LIFE Nature and Biodiversity project, is aimed towards ensuring the medium- and long-term conservation of the endemic habitat 9590 **Cedrus brevifolia* (*Cedrosetum brevifoliae*) forests, and has therefore no immediate goal to socio-economically benefit the communities adjacent to the borders of the state forest. However, the protection and benefits from the rational management and protection of the forest with the forest species of *C. brevifolia*, in addition to the positive environmental effects to the neighboring communities, but also for the forest ecosystem of the Paphos Forest, brings a significant number of direct and/or indirect socio-economic benefits. These effects are not easily perceived by the local population and, in many cases, by the projects themselves that are implemented and aimed at preserving and protecting the natural environment.

Under the framework of Action D.2, the socio-economic consequences of the project were evaluated, by using the following indicators: employment change of local financial sectors, visitors in the area, social and economic isolation, profile of the area/region. The most significant socio-economic consequences of the project can be summarized as follows: (i) creation of an increased feeling of security for the citizens of the area, through the promotion of activities aiming at environmental protection and conservation, specifically focused on the protection from possible fires, (ii) promotion of the local communities as tourist destinations through project's press releases, papers and leaflets, while at the same time information material regarding the local communities is uploaded in the project's website, (iii) increase of employment for individuals of productive age through their employment by the Department of Forests, thus increasing the financial prosperity of several local households.

In addition, the economic-impact study contributes to understanding the impact of the project on local employment, alleviating social isolation, promoting and preserving the natural environment as an important agrotourism destination and improving the economic conditions of local communities. The economic study is based on the methodology of valuing the direct and future (discounted) flows that result directly or indirectly from the execution of the program. The data of the study come from primary sources and are documented through supporting material (e.g. professional tenders, invoicing etc.). For the estimation of future expenses, the method of discounted cash flows is used, which presupposes a minimum number of necessary assumptions. Forecasts of future expenditure are also substantiated by a detailed analysis. Particular emphasis is given on the benefits that arise in the local community where the project takes place. These benefits are attributed to local small and medium enterprises (SMEs) for the assignment of constructions, purchase of services, execution of maintenance projects, as well as to local population for direct employment. It is also emphasized that

the analysis only counts the marginal benefits arising from the project and does not include costs that may arise independently of the project's actions. Finally, the study is forward-looking, as, in addition to the implicit benefits, it includes estimates for future flows as they are valued using the discounted flow method.

According to the collection and analysis of financial data, the combined actions of the project are associated with significant financial benefits arising from wages (€ 251,176), purchases of services (€ 160,330), implementation of infrastructure projects (€ 58,176), future (discounted) project maintenance and development costs (€ 1,309,304) and expected savings in reforestation costs (€ 292,538) through fire protection and fire prevention assistance.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Δράση D.2 του έργου LIFE-KEDROS αποσκοπεί στο να εντοπίσει και να αξιολογήσει τον κοινωνικοοικονομικό αντίκτυπο των δράσεων του έργου στις τοπικές κοινότητες που γειτνιάζουν με την περιοχή του Δικτύου Natura 2000 που υλοποιήθηκε το έργο (δηλ. τις κοινότητες: Κάμπος, Τσακίστρα, Παναγία και Μονή Κύκκου). Είναι αποδεκτό, ότι η μεταβολή των κοινωνικοοικονομικών δομών των σύγχρονων κοινωνιών, με την αύξηση της αστυφιλίας και την μετατροπή του οικονομικού μοντέλου των αναπτυσσόμενων χωρών, προς την παροχή υπηρεσιών (τριτογενής τομέας της οικονομίας) έχει λειτουργήσει καταλυτικά ως προς την συρρίκνωση των δυο άλλων τομέων της οικονομικής δραστηριότητας (πρωτογενής και δευτερογενής τομέας) και στην Κυπριακή οικονομία. Εντούτοις είναι αποδεκτό πλέον στις μέρες μας, ότι οι φυσικές περιοχές και οι περιοχές που βρίσκονται κάτω από καθεστώς προστασίας και διαχείρισης, παρέχουν σειρά από οικοσυστημικές υπηρεσίες στο σύνολο των κατοίκων μιας περιοχής, σε κλίμακα πέρα το τοπικού επιπέδου, όπου σε κάποιες των περιπτώσεων είναι και καθολικής επιρροής σε μεγάλες γεωγραφικές περιοχές (κλίμακα περιφέρειας, νησιού κτλ).

Το LIFE-KEDROS, ως έργο *LIFE Nature and Biodiversity* και με στόχο τη διασφάλιση της μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης διατήρησης του ενδημικού οικοτόπου 9590 *Δαση *Cedrus brevifolia* (*Cedrosetum brevifoliae*), δεν έχει ως άμεσο αντικείμενο εφαρμογής την κοινωνικοοικονομική ενίσχυση των περιφερειακών κοινοτήτων που γειτνιάζουν με τα όρια του κρατικού δάσους. Η προστασία και τα οφέλη όμως από την ορθολογιστική διαχείριση και προστασία του δάσους με το δασικό είδος *C. brevifolia*, πέρα από τις θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις προς τις γειτονικές με το δάσος κοινότητες, αλλά και για δασικό οικοσύστημα του Δάσους Πάφου, επιφέρει άμεσα ή/και έμμεσα σημαντικό αριθμό κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων. Αυτές οι επιπτώσεις δεν γίνονται αντιληπτές εύκολα από το τοπικό πληθυσμό και σε πολλές των περιπτώσεων από τα ίδια τα έργα που υλοποιούνται και στόχο έχουν την διατήρηση και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Η Δράση αυτή, στοχεύει στο να εντοπίσει, να αναλύσει και να διαδώσει τα κοινωνικοοικονομικά οφέλη που το έργο LIFE-KEDROS έχει επιφέρει σε τοπικό επίπεδο.

2. ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η κοινωνική ανάπτυξη προσδιορίζεται ως η διαδικασία προαγωγής της ανθρώπινης ευημερίας και της ποιότητας ζωής σε συνδυασμό με τη δυναμική διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης (Midgley). Η κοινωνική ανάπτυξη δίνει έμφαση στην σχεδιασμένη παρέμβαση προάγοντας τη δυναμική προσέγγιση για αλλαγή, προωθεί την περιεκτική και οικουμενική παρέμβαση, εναρμονίζοντας τις κοινοτικές παρεμβάσεις με την προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης. Η κοινωνική ανάπτυξη ιστορικά έχει συνδεθεί με υλιστική προσέγγιση, όπως η κατασκευή κοινοτικών κέντρων, σχολείων, νοσοκομείων, έργων υποδομής (δρόμοι, ύδρευση, κ.ά.), προγραμμάτων υγείας, δράσεων απασχόλησης, στεγαστικά προγράμματα και αξιοποίησης παραγωγικών πόρων. Ωστόσο, η κοινωνική ανάπτυξη στις δυτικές κοινωνίες σταδιακά μετατοπίστηκε σε μη υλιστικές προσεγγίσεις όπως είναι η ενδυνάμωση της κοινότητας, η δημοκρατική συμμετοχή, η κοινοτική συμμετοχή και δράση, η

ενίσχυση της αυτοβοήθειας και η ενίσχυση ενεργητικών πολιτικών αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού. Παρομοίως, στην κυπριακή κοινωνία μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχει πλέον μια μετατόπιση από τις υλιστικές απαιτήσεις σε μη υλιστικές προσεγγίσεις, κάτι το οποίο αποδεικνύεται μέσα από το γεγονός ότι οι κοινότητες έχουν ωριμάσει και απαιτούν την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους. Η προσέγγιση της κοινοτικής ανάπτυξης εδράζεται σε τρεις βασικές αντιλήψεις:

- i. της κοινωνικής δικαιοσύνης (δίκαιη αναδιανομή αγαθών, ισότητα, άρση αποκλεισμών),
- ii. της αειφόρου ανάπτυξης (αξιοποίηση της φύσης χωρίς συνέπειες για το περιβάλλον) και
- iii. της υγιούς κοινότητας (εξασφάλιση φυσικής, διανοητικής και κοινωνικής ευημερίας).

Επομένως, γίνεται κατανοητό ότι η κοινοτική ανάπτυξη συνδέεται άρρηκτα με την αειφόρο ανάπτυξη και πιο συγκεκριμένα με την αξιοποίηση της φύσης χωρίς να υπάρχουν συνέπειες για το περιβάλλον. Το παρόν έργο, μέσα από την υλοποίηση δράσεων σε πεδινούς δασικούς βιότοπους προσπάθησε να βελτιώσει τις συνθήκες προστασίας του δάσους των Κέδρων. Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δράσης (D2) επιχειρείται να περιγραφεί κατά πόσο οι δράσεις οι οποίες υλοποιήθηκαν είχαν οποιοδήποτε κοινωνικό-οικονομικό αντίκτυπο στις περιοχές που γειτνιάζουν με τη συγκεκριμένη περιοχή υλοποίησης των δράσεων καθώς και πώς επηρεάστηκαν αυτές οι περιοχές/κοινότητες και οι κάτοικοι τους.

Στη συγκεκριμένη δράση γίνεται αναφορά στην μελέτη που πραγματοποιήθηκε, προκειμένου να υπολογιστούν οι κοινωνικό-οικονομικές επιπτώσεις του έργου. Στο πρώτο μέρος της κοινωνικο-οικονομικής μελέτης γίνεται περιγραφή της μεθοδολογίας της έρευνας και αναπτύσσονται τα κριτήρια για την κοινωνικό-οικονομική αξιολόγηση. Στο δεύτερο μέρος περιγράφεται η υλοποίηση της έρευνας για την κοινωνικό-οικονομική αξιολόγηση, η οποία περιλαμβάνει μια περιγραφή των τρόπων που χρησιμοποιήθηκαν για να συλλεχθούν τα δεδομένα, γίνεται μια εξακρίβωση των βασικών υπό μελέτη θεμάτων στο πεδίο εφαρμογής του έργου και ακολουθεί μια περιγραφή των αποτελεσμάτων με κύρια έμφαση στις βασικές θετικές και αρνητικές θέσεις (π.χ. Qualitative indicators for socioeconomic impact: Εργασία, Επισκεψιμότητα περιοχής, Κοινωνική και οικονομική απομόνωση, Προφίλ της περιοχής). Στο τρίτο και τελευταίο μέρος διαμορφώνονται προτάσεις και κατευθυντήριες γραμμές για τις δυνατότητες επίτευξης βιώσιμης ανάπτυξης στο πεδίο εφαρμογής του έργου.

Στη συνέχεια του κεφαλαίου γίνεται περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της μελέτης. Πιο συγκεκριμένα, ακολούθως αναλύονται οι εξής θεματικές: Δείκτες αξιολόγησης και Μεθοδολογία μελέτης.

2.1. Δείκτες αξιολόγησης

Για την παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένοι δείκτες αξιολόγησης του αντίκτυπου του έργου σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, όπως αυτή καθορίστηκε στο πλαίσιο της πρότασης του έργου. Τα κριτήρια παρουσιάζονται στον πιο κάτω πίνακα (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Δείκτες αξιολόγησης του αντίκτυπου του έργου σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΕΙΚΤΗ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΜΕΘΟΔΟΣ
(1) Εργασία	Διαφοροποίηση/αλλαγή στην εργοδότηση	Καθ'όλη τη διάρκεια του έργου	Συλλογή δεδομένων από επιχειρήσεις που δραστηριοποιήθηκαν στο έργο και επικοινωνία με τοπικούς παράγοντες
(2) Επισκεψιμότητα περιοχής	Αριθμός επισκεπτών στην περιοχή (ecotourism)	Διάστημα Ιούνιος-Οκτώβριος	Δασοφύλακες Τμήματος Δασών
(3) Κοινωνική και οικονομική απομόνωση	Αντιστάθμιση κοινωνικής και οικονομικής απομόνωσης	Αρχή και τέλος του έργου	Focus groups interviews
(4) Προφίλ της περιοχής	Πρωώθηση του προφίλ της περιοχής	Αρχή και τέλος του έργου	Focus groups interviews

2.2. Μεθοδολογία μελέτης κοινωνικών επιπτώσεων

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, το πεδίο εφαρμογής των δράσεων του έργου γειτνιάζει με αρκετές κοινότητες, οι οποίες θεωρητικά θα μπορούσαν να έχουν επηρεαστεί από τις δράσεις που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του έργου. Επομένως, θεωρήθηκε απαραίτητο οι επιμέρους μελέτες που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια της εν λόγω μελέτης του αντίκτυπου του έργου σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο να εστιάσουν στους κατοίκους αυτών των Κοινοτήτων, προκειμένου οι κάτοικοι να εκφράσουν τις απόψεις τους για μια σειρά ζητημάτων που σχετίζονται με το έργο και πιθανότατα να επηρέασαν τους ίδιους.

Η αξιολόγηση του αντίκτυπου του έργου σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο βασίστηκε στις τέσσερις θεματικές ενότητες που αναφέρονται στον Πίνακα 1, οι οποίες είναι οι εξής: Εργασία, Επισκεψιμότητα περιοχής, Κοινωνική και οικονομική απομόνωση, Προφίλ της περιοχής. Για την κάθε θεματική ενότητα χρησιμοποιήθηκε διαφορετική μεθοδολογία συλλογής δεδομένων, προκειμένου να μετρηθούν και να αξιολογηθούν οι επιμέρους δείκτες. Ως αποτέλεσμα αυτής της προσέγγισης, ακολουθήθηκαν οι εξής δράσεις:

2.2.1. Θεματική Ενότητα 1 – Εργασία

Στα πλαίσια του έργου η μέθοδος που υιοθετήθηκε ήταν η συχνή επικοινωνία με τους τοπικούς παράγοντες των υπό μελέτη περιοχών, προκειμένου να επικαιροποιούνται οι πληροφορίες αναφορικά με την εργοδότηση νέων ατόμων. Επίσης, δημιουργήθηκε ένα έντυπο καταγραφής

(Παράρτημα Ι) όλων των απαραίτητων στοιχείων από τους όλους τους φορείς/επαγγελματίες που εργοδοτήθηκαν για να υλοποιήσουν κάποιες δράσεις του έργου, π.χ. κατασκευή δεξαμενών. Επιπρόσθετα, συλλέχθηκαν στοιχεία αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία των εποχιακών εργατών του Τμήματος Δασών (Παράρτημα ΙΙ).

2.2.2.Θεματική Ενότητα 2 - Επισκεψιμότητα περιοχής

Για την παρακολούθηση του συγκεκριμένου δείκτη χρησιμοποιήθηκαν οι Δασοφύλακες του Τμήματος Δασών, οι οποίοι βρίσκονται στον υπό μελέτη χώρο. Για το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιουνίου-Οκτωβρίου (για τα έτη 2017-2020), οι Δασοφύλακες σημείωναν σε καθημερινή βάση τους επισκέπτες της περιοχής, σε δύο διαφορετικά σημεία: (i) στην Κοιλάδα των Κέδρων και (ii) στο παρατηρητήριο Τριπύλου, στο οποίο μπορεί να φτάσει κάποιος μετά από πεζοπορία 1 ½ ώρας. Τα δεδομένα τα οποία συλλέχθηκαν, παρουσιάζονται στην επόμενη ενότητα της παρούσας έκθεσης.

2.2.3.Θεματική Ενότητα 3 - Κοινωνική και οικονομική απομόνωση

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα έδωσε έμφαση στη διερεύνηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, τα δεδομένα τα οποία συλλέχθηκαν μέσα από τον Οδηγό συζήτησης (Παράρτημα ΙΙΙ) εστιάστηκαν στις δημογραφικές συνθήκες των κοινοτήτων, στο δημογραφικό προφίλ της περιοχής, τη σύνθεση του πληθυσμού, τη δυνατότητα/πιθανότητα να μπορεί το έργο σε κάποιο βαθμό να ανατρέψει την ερήμωση των κοινοτήτων, την ατομική εισοδηματική κατάσταση των συμμετεχόντων όπως και τις προβλέψεις τους σχετικά με το εάν το παρόν έργο μπορεί να επηρεάσει τα οικονομικά του νοικοκυριού τους. Επιπρόσθετα, έγιναν συζητήσεις αναφορικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης επιχειρηματικών δράσεων, όπως και για την γενικότερη ενεργοποίηση, οργάνωση και λειτουργία δικτύωσης των γυναικών μέσα στα πλαίσια του έργου.

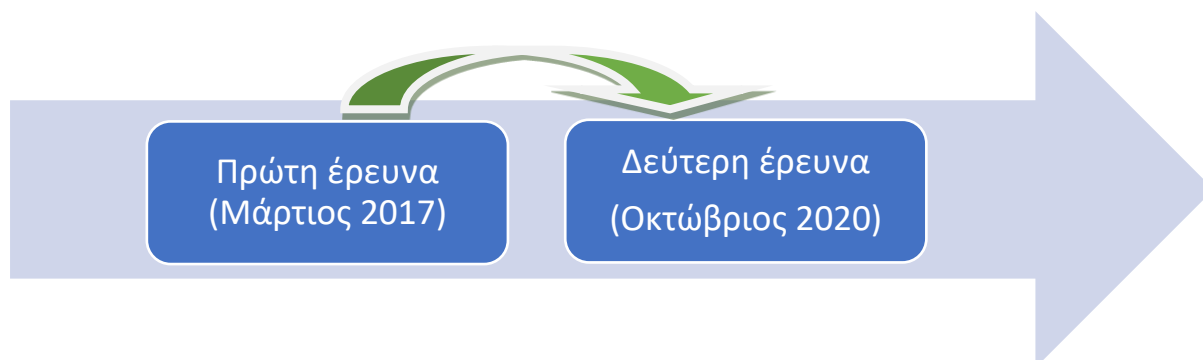
Για την παρακολούθηση του συγκεκριμένου δείκτη ακολουθήθηκε κοινή μεθοδολογία με την Θεματική Ενότητα 4. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία επεξηγείται αμέσως μετά την περιγραφή της Θεματικής Ενότητας 4.

2.2.4.Θεματική Ενότητα 4 - Προφίλ της περιοχής

Σε αυτή τη θεματική ενότητα δόθηκε έμφαση στη διερεύνηση των πόρων της κοινότητας, στη διερεύνηση των ιδιαιτεροτήτων της κάθε εμπλεκόμενης κοινότητας όπως και στη διερεύνηση πιθανής τουριστικής αξιοποίησης της περιοχής, σε συνάρτηση με την γεωγραφική θέση που βρίσκονται οι εν λόγω κοινότητες.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, για την παρακολούθηση των δεικτών που τέθηκαν για τις Θεματικές Ενότητες 3 και 4 ακολουθήθηκε η ίδια μεθοδολογία και πιο συγκεκριμένα η υιοθέτηση των focus groups interviews. Αποφασίστηκε ότι μια καλή προσέγγιση ήταν να υλοποιηθούν δύο έρευνες σε διαφορετικά χρονικά σημεία του έργου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η σύγκριση μεταξύ των απόψεων, θέσεων και αντιλήψεων του υπό μελέτη πληθυσμού για τα θέματα που επεξεργάζεται η παρούσα μελέτη. Στην Εικόνα 1 παρουσιάζεται η υλοποίηση των δύο ερευνών (Ιούλιος-Αύγουστος

2017 και Οκτώβριος-Νοέμβριος 2020), ενώ στον Πίνακα 1 γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των δύο ερευνών.

Εικόνα 1: Υλοποίηση των δύο ερευνών

Όσον αφορά την πρώτη έρευνα, υλοποιήθηκαν οι ακόλουθες συναντήσεις:

- **1^η Συνάντηση:** Τρίτη 25 Ιουλίου 2017, ώρα 19:00, στο χωριό Κάμπος της Τσακίστρας, στους χώρους του Πολιτιστικού Κέντρου του χωριού (Εικ. 2). Σημειώνεται ότι στην συγκεκριμένη συνάντηση καλέστηκαν και παρουσιάστηκαν κάτοικοι τόσο από το ίδιο το χωριό όσο και από το γειτονικό χωριό Τσακίστρα.
- **2^η Συνάντηση:** Πέμπτη, 03 Αυγούστου 2017, ώρα 19:00, στο χωριό Παναγιά και συγκεκριμένα στα γραφεία του Κοινοτικού Συμβουλίου Παναγιάς (Εικ. 2).
- **3^η Συνάντηση:** Σάββατο 14 Οκτωβρίου 2017, ώρα 10:30, Μετόχι Μονής Κύκκου Λευκωσία, συνέντευξη με τον εκπρόσωπο της Μονής Κύκκου Αρχιμανδρίτη Αγαθόνικο.

Εικόνα 2: Φωτογραφικό υλικό από τον πρώτο κύκλο διεξαγωγής συναντήσεων στις κοινότητες.

Όσον αφορά την δεύτερη έρευνα, υλοποιήθηκαν οι ακόλουθες συναντήσεις:

- **1^η Συνάντηση:** Τρίτη, 13 Οκτωβρίου 2020, ώρα 19:00, στο χωριό Κάμπος της Τσακίστρας, στους χώρους του Ξενοδοχείου Πράσινο Κάμπος (Εικ. 3). Σημειώνεται ότι στην συγκεκριμένη συνάντηση καλέστηκαν και παρουσιάστηκαν κάτοικοι τόσο από το ίδιο το χωριό όσο και από το γειτονικό χωριό Τσακίστρα.
- **2^η Συνάντηση:** Παρασκευή, 20 Νοεμβρίου 2020, ώρα 18:00, έγινε τηλεφωνική επικοινωνία με ομάδα κατοίκων της κοινότητας Παναγιάς, αφού λόγω των περιοριστικών μέτρων στη διακίνηση και στην οργάνωση συναντήσεων, λόγω της πανδημίας covid-19, η φυσική παρουσία δεν ήταν εφικτή.

Εικόνα 3: Φωτογραφικό υλικό από το δεύτερο κύκλο διεξαγωγής συναντήσεων στις κοινότητες.

2.3. Υλοποίηση ερευνών

Σε αυτό το σημείο παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά των δύο ερευνών, προκειμένου να γίνει κατανοητή η μελέτη στο σύνολο της. Στο ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 2) παρουσιάζονται οι σχετικές πληροφορίες για την κάθε έρευνα ξεχωριστά όσον αφορά τα ακόλουθα σημεία: τον τύπο έρευνας,

την μέθοδο συλλογής δεδομένων, την γεωγραφική κάλυψη, την δειγματοληψία, το δείγμα, τον χρόνο υλοποίησης και τον υπεύθυνο διεξαγωγής.

Πίνακας 2: Συνοπτική παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των δύο ερευνών

	Πρώτη έρευνα	Δεύτερη έρευνα
Τύπος έρευνας	Ποιοτική	Ποιοτική
Μέθοδος συλλογής δεδομένων	Focus groups interviews	Focus groups interviews
Κάλυψη	Κάμπος, Τσακκίστρα, Πάνω Παναγιά και Μονή Κύκκου	Κάμπος, Τσακκίστρα, Πάνω Παναγιά
Δειγματοληψία	Στοχευμένη	Στοχευμένη
Δείγμα	21 άτομα	10 άτομα
Χρόνος υλοποίησης	Μάρτιος 2017	Οκτώβριος 2020
Υπεύθυνος διεξαγωγής	Βασίλης Βενιζέλος	Νικόλας Ηλιάδης

Επίσης, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο πληθυσμός των συγκεκριμένων κοινοτήτων είναι αρκετά γηρασμένος, σε σημείο το οποίο δεν κατέστη δυνατό να συμμετέχουν νέοι στα focus groups interviews. Πιο συγκεκριμένα, οι υπό μελέτη κοινότητες έχουν τον εξής πληθυσμό: Κάμπος 271 κάτοικοι (εκ των οποίων 36% είναι άνω των 65 ετών), Τσακκίστρα 79 κάτοικοι (εκ των οποίων 42% είναι άνω των 65 ετών) και Πάνω Παναγιά 481 κάτοικοι (εκ των οποίων 37% είναι άνω των 65 ετών).

2.4. Αποτελέσματα μελέτης κοινωνικών επιπτώσεων

Σε αυτή την ενότητα περιγράφονται τα αποτελέσματα από τα δεδομένα τα οποία συλλέχθηκαν από όλες τις μεθόδους συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη.

2.4.1. Θεματική Ενότητα 1 - Εργασία

Κατά την διάρκεια του έργου εργοδοτήθηκαν 12 εποχικοί εργάτες, από τους οποίους οι 10 ήταν άντρες και οι 2 γυναίκες. Από αυτά τα άτομα, τα 2 ήταν στο ηλικιακό γκρουπ 26-35 ετών, 2 άτομα στο ηλικιακό γκρουπ 36-45 ετών, 5 άτομα στο ηλικιακό γκρουπ 46-55 ετών και 3 άτομα στο ηλικιακό γκρουπ 56-65 ετών. Επιπλέον, τα 7 άτομα ήταν Εποχικοί Δασικοί εργάτες Α', τα 2 ήταν Εποχικοί Δασικοί εργάτες Β' και τα 3 εργάστηκαν ως Δασοπυροσβέστες. Το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν ως εξής: Δημοτικό δήλωσαν 2 άτομα, Γυμνάσιο δήλωσαν 2 άτομα και Λύκειο δήλωσαν 8 άτομα. Οι 11 εργαζόμενοι ήταν Κυπριακής υπηκοότητας, με μόλις μια γυναίκα να έχει Ελληνική υπηκοότητα. 8 άτομα δήλωσαν έγγαμοι/ες, 3 άγαμοι και 1 διαζευγμένος/η. Από τη συγκεκριμένη ομάδα ένα άτομο δήλωσε ότι έχει 5 παιδιά, πέντε άτομα δήλωσαν ότι έχουν 4 παιδιά και ένα άτομο δήλωσε ότι έχει 2

παιδιά. Το ετήσιο εισόδημα από την εμπλοκή τους στο έργο ήταν ως εξής: 3 άτομα με εισόδημα €8.000-10.000, 6 άτομα με εισόδημα €10.0001-13.000 και 3 άτομα με εισόδημα €13.0001-18.000. Οχτώ άτομα δήλωσαν ότι αυτό είναι το μοναδικό εισόδημα για την οικογένεια τους, ενώ οι υπόλοιποι 4 δήλωσαν ότι δεν είναι το μοναδικό εισόδημα για την οικογένεια τους. Η μόνιμη κατοικία των συγκεκριμένων εργατών ήταν ως ακολούθως: 2 άτομα στην Επαρχία Λεμεσού, 3 άτομα στην Επαρχία Λευκωσίας και 3 άτομα στην Επαρχία Πάφου. Πιο συγκεκριμένα, η κατοικία τους βρίσκεται στις εξής περιοχές: Κάτω Πύργος (3), Περιστερώνα, Στενή, Μεσόγη, Πωμός, Πολεμίδα, Έμπα, Ασπρογιά, Γερμασόγια, Αργάκα. Τέλος, όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι μετά την ολοκλήρωση του έργου, αναμένουν ότι θα συνεχίσουν να εργάζονται στο Τμήμα Δασών. Επίσης, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι πριν από την λήξη του έργου (Ιούνιος 2019) τα εν λόγω άτομα έχουν μονιμοποιηθεί όσον αφορά την εργοδότηση τους από το Τμήμα Δασών, για την κάλυψη αναγκών του Τμήματος, κάτι το οποίο είναι αρκετά ενθαρρυντικό.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στο γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του έργου υλοποιήθηκαν μια σειρά από δράσεις, μέσα από τις οποίες δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, υλοποιήθηκαν 6 κατασκευαστικές δράσεις (π.χ. δημιουργία αντιπυρικής ζώνης, δημιουργία πλακόστρωτου (x2), τοποθέτηση δεξαμενών, κατασκευή κλουβιών και κατασκευή μικροφραγμάτων). Για τις εν λόγω εργασίες και πέρα από το προσωπικό που απασχολούν οι εταιρίες που παρείχαν τις υπηρεσίες τους, συνολικά δημιουργήθηκαν 2 νέες θέσεις εργασίας.

2.4.2. Θεματική Ενότητα 2 - Επισκεψιμότητα περιοχής

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, για την παρακολούθηση του συγκεκριμένου δείκτη χρησιμοποιήθηκαν οι Δασοφύλακες του Τμήματος Δασών, οι οποίοι βρίσκονται στον υπό μελέτη χώρο και κατέγραφαν τους επισκέπτες σε δύο σημεία: (i) στην Κοιλάδα των Κέδρων και (ii) στο παρατηρητήριο Τριπύλου (Εικ. 4). Στους ακόλουθους πίνακες (Πίνακας 3 και Πίνακας 4) παρουσιάζονται τα δεδομένα τα οποία συλλέχθηκαν για την περίοδο Ιούνιος-Οκτώβριος για τα έτη 2017-2020.

Εικόνα 4: Έντυπα καταγραφής επισκεπτών στο δάσος του κέδρου στην Κύπρο

Πίνακας 3: Επισκέπτες στην Κουλάδα Κέδρων

Μήνες	Έτος			
	2017	2018	2019	2020
Ιούνιος	375	299	364	52
Ιούλιος	848	306	769	44
Αύγουστος	787	660	769	50
Σεπτέμβριος	191	175	188	189
Οκτώβριος	146	73	135	

Πίνακας 4: Επισκέπτες στο παρατηρητήριο Τριπύλου, μετά από πεζοπορία 1 ½ ώρας

Μήνες	Έτος			
	2017	2018	2019	2020
Ιούνιος	40	34	43	57
Ιούλιος	242	84	189	7
Αύγουστος	233	103	173	24
Σεπτέμβριος	165	96	102	39
Οκτώβριος	18	142	22	0

2.4.3.Αποτελέσματα 1^{ης} έρευνας σχετικά με τις Θεματικές Ενότητες 3 (Κοινωνική και οικονομική απομόνωση) και 4 (Προφίλ της περιοχής)

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την πρώτη έρευνα παρουσιάζονται στο Παράρτημα IV. Σε αυτό το σημείο παρουσιάζονται τα πιο σημαντικά σημεία, τα οποία συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι τάσσονται θετικά στην υλοποίηση του έργου αφού διαβλέπουν κάποια οφέλη για την περιοχή τους. Παρόλα αυτά, θεωρούν το έργο από μόνο του, δεν θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην ανατροπή της σταδιακής ερήμωσης του χωριού από νέους ανθρώπους καθώς και στην επίλυση των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Γενικά θεωρούν το μέλλον των κοινοτήτων τους δυσόιωνο.

- Διακρίνεται έλλειψη ενδιαφέροντος αναφορικά με το έργο από σημαντική μερίδα των κατοίκων της περιοχής. Η απουσία ενδιαφέροντος διαφαίνεται να συνδέεται πρωτίστως με την τοποθεσία όπου θα εκτυλιχθεί το έργο, η οποία βρίσκεται εκτός του χωριού και εντός του δάσους.
- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι στην πλειοψηφία τους δηλώνουν πρόθυμοι να συμβάλουν στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους στην υλοποίηση του έργου εάν τους ζητηθεί.
- Οι συμμετέχοντες θεωρούν σχεδόν αδύνατο να αντλήσουν κονδύλια από την Ε.Ε. για αντιμετώπιση προβλημάτων των κοινοτήτων τους, κυρίως λόγω έλλειψης τεχνογνωσίας στην ανάπτυξη προτάσεων καθώς και λόγω της αδυναμίας συγχρηματοδότησης των έργων.
- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι προσδοκούν να επωφεληθούν από το έργο μέσα από την προβολή των κοινοτήτων τους, κάτι που θεωρούν ότι θα προσελκύσει ντόπιο και ξένο τουρισμό, ενώ παράλληλα θα συμβάλει στην διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

2.4.4.Αποτελέσματα 2^{ης} έρευνας σχετικά με τις Θεματικές Ενότητες 3 (Κοινωνική και οικονομική απομόνωση) και 4 (Προφίλ της περιοχής)

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την πρώτη έρευνα παρουσιάζονται στο Παράρτημα V. Σε αυτό το σημείο παρουσιάζονται τα πιο σημαντικά σημεία, τα οποία συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν θετικά στην υλοποίηση του έργου αφού θεώρησαν ότι το βασικό όφελος του ήταν η περαιτέρω προστασία του δάσους, κυρίως από τις πυρκαγιές. Ωστόσο, πέρα από αυτό, δεν θεωρούν ότι το έργο μπορεί να αποτελέσει παράγοντα για ανατροπή της σταδιακής ερήμωσης του χωριού, όπως και στην επίλυση των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας.
- Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η πανδημία αποτέλεσε ακόμα ένα παράγοντα για να γίνουν ακόμα πιο «δυσπρόσιτες» οι συγκεκριμένες κοινότητες.
- Οι συμμετέχοντες είχαν καλύτερη γνώση των δράσεων του έργου, κυρίως για τα κατασκευαστικά έργα που υλοποιήθηκαν.
- Οι συμμετέχοντες θεωρούν σχεδόν αδύνατο να αντλήσουν κονδύλια από την Ε.Ε. για αντιμετώπιση προβλημάτων των κοινοτήτων τους, κυρίως λόγω έλλειψης τεχνογνωσίας στην ανάπτυξη προτάσεων.

2.5. Σύγκριση και συζήτηση των δεδομένων των δύο ερευνών

Σε αυτή την ενότητα γίνεται μια σύγκριση των δεδομένων που συλλέχθηκαν στις δύο έρευνες, ενώ ταυτόχρονα συνοψίζονται οι κοινωνικές συνέπειες του έργου στο σύνολο του.

Όσον αφορά τις κοινωνικές συνέπειες του έργου στην περιοχή υλοποίησης, μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπήρχαν άμεσες και έμμεσες συνέπειες με διαφορετική ένταση, κάτι το οποίο παρουσιάζεται και επεξηγείται στη συνέχεια. Εξ' αρχής, θα πρέπει να τονιστεί ότι σε κοινωνικό επίπεδο φαίνεται το έργο να έχει χαμηλή βαρύτητα επίδρασης, αφού η φύση του έργου αλλά και η περιοχή δράσης του ήταν

τέτοια που δεν θα μπορούσε να επιφέρει άμεσα οφέλη στις κοινότητες. Ως εκ τούτου, αποκλείονται οι άμεσες κοινωνικές συνέπειες στους κατοίκους των τριγύρω περιοχών. Ωστόσο, είναι ξεκάθαρο ότι οι δράσεις του έργου συνετέλεσαν με έμμεσο τρόπο στην ενίσχυση του κοινωνικού αντίκτυπου, κάτι το οποίο επεξηγείται στις επόμενες παραγράφους.

Μια από τις πιο ουσιαστικές συνέπειες του έργου είναι η τόνωση του αισθήματος ασφάλειας των κατοίκων, μέσα από τις ενισχυτικές δράσεις διατήρησης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και πιο συγκεκριμένα η προστασία από πιθανές πυρκαγιές του δάσους. Σε αυτό το αποτέλεσμα συνέβαλε το γεγονός ότι οι κάτοικοι της περιοχής σταδιακά ενημερώθηκαν για τις δράσεις του έργου και είχαν καλύτερη εικόνα για το σύνολο του. Ως εκ τούτου, θεωρείται σημαντικό να επιδιώκεται και να προωθείται η συμμετοχή των κοινοτήτων, προκειμένου να έχουν ενεργό εμπλοκή στα τεκταινόμενα στη περιοχή τους, παρά να είναι απλοί θεατές τόσο στις αποφάσεις που λαμβάνονται, όσο και στις δράσεις στις οποίες, εν τέλει, υλοποιούνται. Η συμμετοχή συνεπάγεται τη διεύρυνση των δυνατοτήτων των πολιτών και των τοπικών κοινωνιών να καθορίζουν τα προβλήματα που τους αφορούν (προτεραιότητες) και τις λύσεις τους, να παίρνουν, με άλλα λόγια, τις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους (Στρατηγέα 2015). Επιπρόσθετα, καθώς έρευνες κατέδειξαν ότι η αίσθηση του κινδύνου από μια φυσική καταστροφή συνδέεται ασθενώς με την πρόθεση ετοιμότητας για πιθανούς κινδύνους (Appleby-Arnold κ.ά. 2018), το έργο αποτέλεσε μια αφορμή να συζητηθεί πιο έντονα στις κοινότητες η επικινδυνότητα μιας πιθανής πυρκαγιάς, κάτι το οποίο ίσως να οδήγησε και σε καλύτερη ετοιμότητα για ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Ωστόσο, να υπογραμμιστεί ότι το τελευταίο στοιχείο δεν αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας του έργου, αλλά θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα προς διερεύνηση σε επόμενη σχετική μελέτη.

Είναι γεγονός ότι ενώ οι υπό μελέτη κοινότητες βρίσκονται σε μια ειδυλλιακή τοποθεσία. Ο επισκέπτης μπορεί να βρεθεί στη μαγευτική Κοιλάδα Κέδρων, ακολουθώντας την ορεινή διαδρομή εντός του Δάσους Πάφου, με αφητηρία τις κοινότητες Παναγιά, Τσακκίστρα, Κάμπος της Τσακκίστρας και Μηλικούρι στις οποίες μπορεί να απολαύσει ξεχωριστά εδέσματα και παραδοσιακά πιάτα ή να απολαύσει την Κυπριακή φιλοξενία σε αγροτικά καταλύματα των κοινοτήτων αυτών. Επιπρόσθετα, η Μονή Κύκκου, ένα μνημείο με σχεδόν ένα εκατομμύριο επισκέπτες σε ετήσια βάση βρίσκεται μόλις 20-25 χιλιόμετρα μακριά, ενώ επίσης υπάρχει και το Μουσείο Δασικής Κληρονομιάς Κάμπου (δρόμος Κύκκου-Κάμπου). Μέσω των δελτίων τύπων, άρθρων ή φυλλαδίων του έργου προβλήθηκαν τόσο οι τριγύρω κοινότητες ως τουριστικοί προορισμοί, ενώ ταυτόχρονα έγινε προβολή των συγκεκριμένων κοινοτήτων με την ενσωμάτωση πληροφοριακού υλικού αναφορικά με αυτές στην ιστοσελίδα του έργου. Ωστόσο, η περιορισμένη προβολή των περιοχών αυτών σε τουριστικούς οδηγούς, η γεωγραφική απομόνωση, αφού χρειάζεται ταξίδι ~2 ωρών από τα διάφορα αστικά κέντρα, αλλά και το γεγονός ότι ο δρόμος από την *Κοιλάδα Κέδρων* προς τις κοινότητες χαρακτηρίζεται ως ασφαλτικός δασικό δρόμος (δηλ. δρόμος με τεχνικά χαρακτηριστικά δασικών δρόμων, πλάτος και έρεισμα δρόμου μικρότερο και συνεχείς και απότομες στροφές) αποτελεί ακόμη ένα αρνητικό παράγοντα για τον επισκέπτη. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της πανδημίας του covid-19, αποτέλεσαν έναν παράγοντα μείωσης του τουριστικού ρεύματος, κάτι το

οποίο αναγνωρίζεται από τη διεθνή βιβλιογραφία ότι μπορεί να συμβεί σε περιόδους κρίσεων και καταστροφών (Qiu et al. 2020). Ως αποτέλεσμα, δεν κατέστη δυνατό να υπάρξει άμεσος θετικός αντίκτυπος για τις συγκεκριμένες κοινότητες, τους κατοίκους και τις τοπικές επιχειρήσεις. Ωστόσο, ο έμμεσος κοινωνικός (και οικονομικός) αντίκτυπος υπήρξε η ενίσχυση των προστατευτικών/προληπτικών δράσεων κατά των πυρκαγιών, καθώς τονίζεται ιδιαίτέρως στη διεθνή βιβλιογραφία το υπέρτοκο κόστος πυρκαγιών (Ramachandran 2002) και το ύψος των δημόσιων δαπανών που σκοπεύουν στην αποτροπή τους (Amacher et al. 2005).

Ακόμα, μια σημαντικότερη έμμεση κοινωνική επίδραση του έργου αποτελεί το γεγονός της απασχόλησης ατόμων που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικιακή ομάδα με την εργοδότηση τους στο Τμήμα Δασών (βλέπε Πίνακα 4).

Ένα ακόμα αποτέλεσμα που χρήζει σχολιασμού είναι η αδυναμία που αισθάνονται οι κάτοικοι των υπό μελέτη κοινοτήτων να αντλήσουν κονδύλια από την Ε.Ε. για αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Ήταν ξεκάθαρο μέσα και από τις δύο έρευνες ότι οι κάτοικοι δεν έχουν τα μέσα, τις γνώσεις και τις δεξιότητες προκειμένου να απευθυνθούν τους απαραίτητους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η πραγματικότητα υποδηλώνει την έλλειψη θεσμικής ωριμότητας των επαρχιακών κοινοτήτων (Kostiukevych et al. 2020). Ωστόσο, ζώντας στον 21^ο αιώνα, στην εποχή της υπερπληροφόρησης, είναι επιτακτική ανάγκη να παραχθεί η απαραίτητη πληροφόρηση προς τις συγκεκριμένες κοινότητες, τόσο για να έχουν ενημέρωση σχετικά με όλα τα πιθανά σχέδια τα οποία θα μπορούσαν να τους ενδιαφέρουν, όσο και να λάβουν την απαραίτητη τεχνογνωσία που θα καταστήσει ανταγωνιστικούς για πιθανή χρηματοδότηση. Εξυπακούεται ότι οποιαδήποτε πιθανή χρηματοδότηση θα έχει οφέλη για την κοινότητα, είτε αφορά το περιβάλλον, τους κατοίκους ή τις τοπικές επιχειρήσεις. Πολύ περισσότερο, ίσως κάποια χρηματοδότηση αποτελέσει την απαραίτητη αναστροφή της σταδιακής ερήμωσης των υπό μελέτη κοινοτήτων, με απώτερο αποτέλεσμα την αναζωογόνηση της περιοχής.

2.6. Προβλήματα και δυσκολίες στη διεξαγωγή των επιμέρους ερευνών

Μερικά από τα βασικά προβλήματα τα οποία ήρθαν αντιμέτωποι οι ερευνητές ήταν τα ακόλουθα:

- Υπήρξε δυσκολία στον εντοπισμό των νεαρότερων ηλικιών, κάτι το οποίο δεν κατέστη δυνατό.
- Η ανταπόκριση του πληθυσμού ήταν ικανοποιητική καθ' όλη τη διάρκεια του έργου. Ωστόσο, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά (γερασμένος πληθυσμός) όπως και τα ενδιαφέροντα των νεαρότερων δεν συνέβαλαν στην πιο ενεργή και δυναμική εμπλοκή τους (π.χ. διοργάνωση εθελοντικών δράσεων παράπλευρα από τις δράσεις του έργου).

3. ΜΕΛΕΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ LIFE-KEDROS

Η μελέτη οικονομικών επιπτώσεων εμπίπτει στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικοοικονομικής μελέτης του προγράμματος LIFE-KEDROS. Σκοπός της μελέτης είναι ο εντοπισμός, η καταγραφή και η

ποσοτικοποίηση, στο δυνατό βαθμό, των χρηματικών οφελών που προκύπτουν από το έργο στην τοπική και ευρύτερη οικονομία.

Η οικονομική μελέτη βασίζεται στη μεθοδολογία της αποτίμηση των άμεσων και μελλοντικών (προεξοφλούμενων) ροών που απορρέουν άμεσα ή έμμεσα από την εκτέλεση του προγράμματος. Η οικονομική ανάλυση έχει επίσης τα εξής χαρακτηριστικά:

- i. Επικεντρώνεται στα οφέλη που προκύπτουν στην τοπική κοινωνία στην οποία λαμβάνει μέρος το έργο. Επισημαίνεται ότι οι συντονιστές του έργου έχουν καταβάλει κάθε προσπάθεια όπως τα οικονομικά οφέλη του έργου παραμείνουν στην τοπική κοινωνία επιλέγοντας τοπικές μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) για την ανάθεση κατασκευών, αγορά υπηρεσιών, πραγματοποίηση έργων συντήρησης κλπ., καθώς και τοπικό πληθυσμό για απευθείας εργοδότηση.
- ii. Περιλαμβάνει μόνο τα οριακά (incremental) οφέλη που προκύπτουν από το έργο. Επί παραδείγματι αναφέρεται ότι η μελέτη περιλαμβάνει τις δαπάνες για την εργοδότηση επιστημονικού προσωπικού το οποίο εργοδοτήθηκε και εργάστηκε αποκλειστικά στο έργο. Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνονται επειδή δεν θα προέκυπταν ανεξάρτητα του έργου. Αντίθετα, οι μισθοί/εργατώρες επιστημονικού προσωπικού που εργάστηκε στο έργο άλλα εργοδοτείται επί μονίμου βάσης από Πανεπιστήμιο ή άλλο Οργανισμό δεν περιλαμβάνονται διότι οι μισθοί αυτοί θα είχαν καταβληθεί ανεξάρτητα του έργου.
- iii. Είναι μελλοντοστραφής, αφού συμπεριλαμβάνει προβλέψεις και εκτιμήσεις για μελλοντικές ροές, ο υπολογισμός των οποίων προϋποθέτει ένα ελάχιστο αριθμό παραδοχών. Η λογικότητα των όποιων παραδοχών υιοθετούνται παρουσιάζεται και δικαιολογείται. Επιπλέον, η μελέτη προβαίνει σε ανάλυση ευαισθησίας εξετάζοντας τα αναμενόμενα οφέλη σε ένα λογικό εύρος παραδοχών.

Η οικονομική μελέτη αναπτύσσεται ως εξής: Στην πρώτη ενότητα καταγράφονται οι δαπάνες που έλαβαν μέρος για την ολοκλήρωση του έργου. Αυτές ομαδοποιούνται σε δαπάνες προσωπικού, δαπάνες αγοράς υπηρεσιών και δαπάνες υποδομών.

Στη δεύτερη ενότητα αναλύονται *αναμενόμενες* δαπάνες συντήρησης και ενίσχυσης με στόχο να διασφαλιστεί η μεσοπρόθεσμη/ μακροπρόθεσμη διατήρηση του έργου. Η εκτίμηση των αναμενόμενων μελλοντικών δαπανών βασίζεται σε στοχευμένες προβλέψεις με μέγιστο ορίζοντα τα 15 χρόνια (έτος 2035) και αφορούν συγκεκριμένες δράσεις διατήρησης τόσο εντός όσο και εκτός των φυσικών ορίων εξάπλωσης του οικοτόπου. Για την αποτίμηση των μελλοντικών δαπανών σε παρούσες αξίες χρησιμοποιείται η μέθοδος των προεξοφλούμενων ροών.

Τέλος, η τρίτη ενότητα εξετάζει πιθανά οφέλη πρόληψης πυρκαγιών που απορρέουν από συγκεκριμένες δράσεις του έργου αναφορικά με την ενίσχυση της πυρασφάλειας. Το έργο από μόνο του δεν μπορεί να εγγυηθεί την αποτροπή πυρκαγιών η οποία μπορεί να προκύψει από αριθμό εξωτερικών και απρόβλεπτων παραγόντων. Ως εκ τούτου παραθέτουμε ενδεικτικά δυνητικά οφέλη

που αφορούν την αποτροπή πυρκαγιών με βάση πραγματικές δαπάνες αναδάσωσης από συγκρίσιμες περιοχές της Κύπρου. Ο αναγνώστης μπορεί να αξιολογήσει το δυνητικό όφελος του έργου στην πρόληψη πυρκαγιών υποθέτοντας ένα ελάχιστο ποσοστό οριακής συνεισφοράς του έργου προς αυτή την κατεύθυνση.

3.1. Οριακές πραγματικές δαπάνες του έργου

Στην ενότητα αυτή παρατίθενται πραγματικές δαπάνες που προκύπτουν αποκλειστικά από το σχεδιασμό και εκτέλεση του έργου. Ο Πίνακας 5 συνοψίζει τις δαπάνες προσωπικού. Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει τις δαπάνες αγοράς υπηρεσιών ενώ ο Πίνακας 7 παραθέτει τις δαπάνες υποδομών.

Πίνακας 5: Δαπάνες προσωπικού

Α/Α	Τίτλος	Περίοδος Εργασίας		Μισθός που αποδίδεται στο Έργο (€)
		Από	Εώς	
1	Δασοφύλακας/ Σταθμός Κάμπου	03/04/2017	30/11/2017	2177
2	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	1106
3	Εργάτης	03/05/2017	30/11/2017	1952
4	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	2358
5	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	2360
6	Εργάτης	01/03/2017	31/10/2017	789
7	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	2588
8	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	2485
9	Εργάτης	22/02/2017	21/10/2017	784
10	Εργάτης	22/02/2017	21/10/2017	870
11	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	1269
12	Εργάτης	03/04/2017	30/11/2017	919
13	Εργάτης	19/01/2018	18/12/2018	145
14	Εργάτης	12/01/2018	11/12/2018	147

Α/Α	Τίτλος	Περίοδος Εργασίας		Μισθός που αποδίδεται στο Έργο (€)
		Από	Εώς	
15	Εργάτης	08/01/2018	07/12/2018	309
16	Εργάτης	01/02/2018	31/12/2018	3667
17	Εργάτης	01/02/2018	31/12/2018	3673
18	Εργάτης	10/01/2018	09/12/2018	6176
19	Εργάτης	10/01/2018	09/12/2018	4872
20	Εργάτης	15/01/2018	14/12/2018	4238
21	Εργάτης	08/01/2018	07/12/2018	5687
22	Εργάτης	08/01/2018	07/12/2018	5037
23	Εργάτης	02/05/2018	01/04/2019	1404
24	Δασοφύλακας/ Σταθμός Κάμπου	17/01/2018	16/12/2018	2022
25	Ερευνητής: Ειδικός Διατήρησης Δασών/Διευθυντής Έργων	01/09/2016	15/12/2020	146.341
26	Ερευνητής: Οικολόγος/ Βοηθός Πεδίου	01/10/2017	15/12/2020	42.243
27	Επιστημονικός Συνεργάτης	21/06/2017	30/09/2017	3255
28	Επιστημονικός Συνεργάτης	21/06/2017	31/10/2017	2303
Συνολικό Κόστος Εργασίας που αποδίδεται αποκλειστικά στο Έργο				€251,176

Ο Πίνακας 5 αποκαλύπτει ότι οι συνολικές απολαβές προσωπικού για αποκλειστική εργασία στο έργο ανέρχονται στα €251,176. Συνολικά 28 άτομα έχουν εργοδοτηθεί κατά την περίοδο 2016-2020 με την συντριπτική πλειοψηφία να εργάζεται τα έτη 2017 και 2018. Εκ των 28 ατόμων οι 24 αποτελούν τοπικό προσωπικό ενώ οι υπόλοιποι τέσσερις αποτελούν επιστημονικό προσωπικό του έργου.

Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει αναλυτικά τις δαπάνες που αφορούν αγορά υπηρεσιών με την μορφή συμβάσεων με υπέρ-εργολάβους (δεδομένα συλλέχθηκαν βάση του εντύπου Παράρτημα Ι). Οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν το σχεδιασμό και την εκτέλεση μικρών έργων/κατασκευών στο πεδίο, η οποίες όμως κρίνονται ως αναλώσιμες και ως εκ τούτου δεν περιλαμβάνονται στις υποδομές (Πίνακας 7). Επίσης, στην αγορά υπηρεσιών περιλαμβάνονται δραστηριότητες διάχυσης που σκοπό έχουν την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού για το έργο.

Πίνακας 6: Δαπάνες για Αγορά Υπηρεσιών

Α/Α	Περιγραφή	Περίοδος Εργασίας		€
		Από	Εώς	
1	Σχεδιασμός Σημείου Συγκέντρωσης/Ενημέρωσης	09/11/2017	09/11/2017	1000
2	Δημιουργία Σημείου Συγκέντρωσης/Ενημέρωσης	27/10/2017	28/11/2017	5723
3	Προετοιμασία Εδάφους/Μεταφορά Χώματος			71.113
4	Κατασκευή 30 τεχνητών φωλιών	18/12/2017	18/12/2017	1452
5	Κατασκευή λωρίδας Πυρασφάλειας 300 χ 18	28/04/2018	30/04/2018	1200
6	Κατασκευή Ξιρολιθίων με εμβαδόν 176 τ.μ.	14/05/2018	31/05/2018	12.483
7	Δημιουργία σημείων φύτευσης με χρήση	02/07/2018	31/07/2018	2932
8	Ενοικίαση Νεροφόρας για άρδευση			12.514
9	Δημιουργία σημείων φύτευσης με χρήση			6065
10	Κατασκευή λιθοπλήρωτων συρματοκιβωτιών	05/10/2018	08/11/2018	16.336
11	Γύρισμα ταινίας μικρού μήκους για ενημέρωση	06/11/2018	02/02/2018	13.539
12	Κατασκευή μικρών γραδονιών με χρήση	05/12/2018	12/12/2018	4177
13	Αποζημίωση για απώλεια βοσκής για την περίοδο	01/4/2018	01/10/2018	400
14	Χρήση Τηλεσκοπικού για τη			714
15	Κατασκευή και εγκατάσταση 9 κλουβιών για τον	01/05/2017	18/05/2017	1496
16	Υπηρεσίες αποτίμησης κοινωνικό-οικονομικών	10/07/2017	31/10/2017	600
17	Δημιουργία έντυπου υλικού προς ενημέρωση			8586

Α/Α	Περιγραφή	Περίοδος Εργασίας		€
		Από	Εώς	
Συνολικές Δαπάνες για Αγορά Υπηρεσιών				€160.330

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 2 οι συνολικές δαπάνες αγοράς υπηρεσιών για το έργο ανέρχονται στις €160,330, εκ των οποίων οι €137,604 αποτελούν δαπάνες επί το πεδίο του έργου ενώ €22,726 κατανέμονται ως δραστηριότητες διάχυσης ή/και επιστημονικής υποστήριξης του έργου.

Ο Πίνακας 7 παραθέτει τις δαπάνες για έργα υποδομής. Οι δαπάνες αυτές διαφοροποιούνται από αυτές που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 5 επειδή αποτελούν κατασκευές με διάρκεια ζωής πολλών ετών, σε αντίθεση με αντίστοιχες κατασκευές (π.χ. κατασκευές τεχνητών φωλιών) οι οποίες θεωρούνται αναλώσιμες, δηλαδή έχουν μικρό χρόνο ζωής. Ταυτόχρονα επισημαίνεται ότι τόσο οι κατασκευής υποδομής όσο και οι αναλώσιμες κατασκευές υπόκεινται σε συντήρηση/αντικατάσταση ανάλογες της ετήσιας υποτίμησής τους.

Πίνακας 7: Δαπάνες για Έργα Υποδομής

A/A	Περιγραφή	€
1	Κατασκευή 6 Ράβδων Υψηλής Ανθεκτικότητας	3824
2	Κατασκευή 2 Δεξαμενών Νερού 90 τόνων	53812
3	Κατασκευή 6 Σημείων Ποτίσματος	540
Συνολικές Δαπάνες για Έργα Υποδομής		€58.176

Σύμφωνα με τον Πίνακα 7 το σύνολο των δαπανών για Έργα Υποδομής ανέρχεται σε €58.176. Αθροίζοντας τα αποτελέσματα των Πινάκων 1-3 καταλήγουμε ότι οι συνολικές οριακές δαπάνες για την πραγματοποίηση του έργου ανέρχονται στις €469.682 κατά την περίοδο 2016-2020.

3.2. Αναμενόμενες δαπάνες συντήρησης και ενίσχυσης του έργου

Η Δράση Α.5 του προγράμματος LIFE-KEDROS παραθέτει το σχέδιο δράσης για την αειφόρο διαχείριση και διατήρηση του οικοτόπου. Το σχέδιο δράσης προσδιορίζει συγκεκριμένες δράσεις/μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη διατήρηση των ωφελειών του έργου. Οι δράσεις αυτές εκτείνονται από το την περίοδο 2018-2020 έως το έτος 2035, άρα η κοστολόγησή τους αποτελεί, επί το πλείστον, αντικείμενο προβλέψεων. Επιπλέον η αποτίμηση των μελλοντικών δαπανών σε παρούσες αξίες, που είναι απαραίτητη για την άθροισή τους σε συνολικά ποσά, απαιτεί την παραδοχή ενός προεξοφλητικού επιτοκίου σε συνάρτηση με τον κίνδυνο

(ρίσκο) μη υλοποίησης των δαπανών αυτών. Σε αυτή την ενότητα εξηγούμε εν συντομία την μέθοδο προεξοφλούμενων ροών και δικαιολογούμε την παραδοχή του βασικού μας σεναρίου όσον αφορά το ύψος του προεξοφλητικού επιτοκίου. Στη συνέχεια παραθέτουμε λεπτομερώς τις αναμενόμενες δαπάνες ανά δράση/έτος και αθροίζουμε τις παρούσες αξίες των δαπανών.

3.2.1. Μελλοντικές προβλέψεις, παρούσα αξία και προεξοφλητικό επιτόκιο

Η μέθοδος των προεξοφλούμενων ροών απαιτεί όπως οι μελλοντικές δαπάνες (ροές) εκφραστούν σε παρούσες αξίες μέσω της προεξόφλησής τους στη βάση ενός επιτοκίου. Οι μελλοντικές προβλέψεις είναι, εκ φύσεως αβέβαιες, άρα η παραδοχή προβλέψεων συνιστά ανάληψη ρίσκου. Το ύψος του προεξοφλητικού επιτοκίου διαμορφώνεται αναλόγως του βαθμού αβεβαιότητας υλοποίησης των μελλοντικών δαπανών. Η διαδικασία προεξόφλησης λαμβάνει επίσης υπόψιν τη διαχρονική αξία του χρήματος, υπό την έννοια ότι όσο πιο μακρινός είναι ο ορίζοντας προβλέψεων τόσο πιο αβέβαιη γίνεται η υλοποίηση των μελλοντικών δαπανών. Ως εκ τούτου, η παρούσα αξία μιας συγκεκριμένης δαπάνης που προγραμματίζεται σε 5 χρόνια θα είναι πολύ μεγαλύτερη από την παρούσα αξία ισόποσης δαπάνης που προγραμματίζεται σε 10 χρόνια.

Τα πιο πάνω μπορούν να εκφραστούν στη πιο κάτω βασική φόρμουλα προεξόφλησης μελλοντικών ροών σε παρούσες αξίες:

$$PV = \frac{FV_N}{(1+r)^N}$$

όπου:

- PV: Η Παρούσα Αξία (Present Value)
- FV: Η Μελλοντική Αξία/Πρόβλεψη (Future Value)
- N: Ο αριθμός ετών από το παρόν έως το μελλοντικό έτος της πρόβλεψης (π.χ. με παρών έτος το 2020¹, μια πρόβλεψη για το 2029 θα έχει N= 2029-2020 +1 =10)
- r: Το προεξοφλητικό επιτόκιο

Η εφαρμογή της πιο πάνω φόρμουλας απαιτεί την παραδοχή ενός προεξοφλητικού επιτοκίου (r) ανάλογο του κινδύνου μη υλοποίησης των μελλοντικών δαπανών. Λόγω της εμπλοκής κρατικών υπηρεσιών ως χρηματοδότη του έργου (Τμήμα Δασών) αλλά και της κοινωνικής φύσης του έργου, ο κίνδυνος μη υλοποίησης των μελλοντικών ροών κρίνεται ως χαμηλός. Σύμφωνα με τη Χρηματοοικονομική Θεωρία επενδύσεις μηδενικού κινδύνου προεξοφλούνται με βάση το επιτόκιο απόδοσης ιδιαίτερα ασφαλών επενδύσεων, όπως π.χ. κρατικά ομόλογα αναπτυγμένων χωρών. Στο παρόν στάδιο (Δεκέμβριος 2020) τέτοιες αποδόσεις είναι εξαιρετικά χαμηλές (προσεγγίζουν το μηδέν) ή είναι αρνητικές. Το προεξοφλητικό επιτόκιο των δεκαετών ομολόγων της Κυπριακής Δημοκρατίας, που δεν θεωρούνται ελευθέρου κινδύνου, κυμαίνονται στο 0.273%. Για σκοπούς συντηρητικής εκτίμησης των παρούσων αξιών επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε ένα σημαντικό

¹ Σημειώνεται ότι το απλουστευμένο αυτό παράδειγμα δεν λαμβάνει υπόψιν το χρονικό ορίζοντα του έτους, δλδ., αν βρισκόμαστε στην αρχή, μέσω ή τέλος του παρών έτους.

υψηλότερο επιτόκιο, 4% καθώς θεωρούμε ότι το έργο έχει χαμηλό, αλλά όχι μηδενικό κίνδυνο αλλά και για το ότι ο χρονικός ορίζοντας των προβλέψεων είναι σημαντικά μεγαλύτερος των 10 ετών γεγονός που αυξάνει την αβεβαιότητα Τέλος, χρησιμοποιούμε εναλλακτικές υποθέσεις, 2% και 5%, σε σενάρια ανάλυσης ευαισθησίας.

Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει συνοπτικά τις μελλοντικές δαπάνες και υπολογίζει το σύνολο των παρουσών αξιών τους. Οι δαπάνες εμπίπτουν σε 7 μέτρα που περιλαμβάνουν 25 διαφορετικές δράσεις. Ενδεικτικά, οι δράσεις των μέτρου περιλαμβάνουν Εφαρμογή Δασοκομικών Επεμβάσεων για τη Ρύθμιση της Κατά Χώρου Δομής Του Οικοτόπου, Διασπορά Σπερμάτων του Κέδρου, Εγκατάσταση Προειδοποιητικών Πινακίδων, Ρύθμιση και Αποτροπή των Διαβρωτικών Φαινομένων εντός Του Οικοτόπου, Συλλογή Σπερμάτων και Αποθήκευσή τους σε Τράπεζα Γενετικού Υλικού, Διατήρηση και Ενίσχυση Σημαντικών Στοιχείων της Χλωρίδας καθώς και Ενίσχυση της Ενημέρωσης και Ευαισθητοποίησης του Κοινού. Η πλήρης λίστα των δράσεων και η λεπτομερής επεξήγηση τους περιλαμβάνεται στο παραδοτέο «Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Διαχείριση και Διατήρηση του Οικότοπου 9590* (Δράση Α.5)».

Η κάθε δράση περιλαμβάνει δαπάνες προσωπικού, μετακινήσεων, αγορά υπηρεσιών, υποδομών & εξοπλισμού καθώς και αγοράς αναλώσιμων. Για σκοπούς σύντμησης και παρουσίασης η αναλυτική παρουσίαση των δαπανών κάθε δράσης παραλείπεται υπέρ της παρουσίασης του συνόλου των δαπανών. Ταυτόχρονα, οι δαπάνες του κάθε έργου ενδέχεται να εμπίπτουν σε διαφορετικό (μελλοντικό) έτος. Επειδή οι δαπάνες σε διαφορετικά έτη έχουν διαφορετικό βαθμό προεξόφλησης περιλαμβάνουμε στο πίνακα το χρονικό ορίζοντα των δαπανών. Αθροίζουμε τις συνολικές δαπάνες όλων των δράσεων που προκύπτουν ανά έτος και υπολογίζουμε την παρούσα αξία των ετήσιων συνολικών δαπανών. Τέλος, αθροίζουμε τις παρούσες αξίες για να υπολογίζουμε την συνολική παρούσα αξία των δαπανών συντήρησης και ενίσχυσης του έργου.

Πίνακας 8: Αναμενόμενες δαπάνες συντήρησης και ενίσχυσης

Δράση ²	Έτος Αναμενόμενης Μελλοντικής Δαπάνης					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2035 ³
Δράση 1.1	-	-	-	-	-	90.000
Δράση 1.2	7120	-	7120	7120	-	7120
Δράση 1.3	-	900	900	900	900	1800
Δράση 2.1	14.900	2700	12.100	6100	6400	43.800

² Για την περιγραφή της Δράσης βλέπε Παράρτημα VI.

³ Επειδή δεν ξεκαθαρίζεται σε ποιες χρονιές της περιόδου 2026-2035 προκύπτουν οι δαπάνες ως έτος προεξόφλησης ορίζεται ο διάμεσος του εύρους.

Δράση ²	Έτος Αναμενόμενης Μελλοντικής Δαπάνης					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2035 ³
Δράση 2.2	-	-	-	-	5100	-
Δράση 3.1	-	-	-	-	-	2630
Δράση 3.2	22.200	22.200	22.200	22.200	22200	203.800
Δράση 3.3	-	-	-	8200	200	1500
Δράση 3.4	1000	-	1000	-	1000	4500
Δράση 3.5	-	-	-	-	-	2600
Δράση 3.6	2500	-	2500	-	2500	10.200
Δράση 3.7	1660	-	1660	-	1660	7240
Δράση 3.8	400	400	1400	400	1600	4000
Δράση 3.9	-	11.000	1500	1500	1500	12.000
Δράση 3.10	81.000	-	-	-	-	17.000
Δράση 3.11	-	28.100	-	-	-	4300
Δράση 3.12	-	401.600	1300	1300	1300	41.600
Δράση 3.13	25.000	-	-	-	-	-
Δράση 4.1	4300	3500	3500	4300	3500	43.000
Δράση 4.2	39.000	39.000	39.000	-	-	22.000
Δράση 5.1	6500	-	6500	-	6500	67.000
Δράση 5.2	2500	2000	2500	2000	2500	45.000
Δράση 6.1	1100	900	900	1100	900	10.000
Δράση 6.2	1100	900	900	1100	900	

Δράση ²	Έτος Αναμενόμενης Μελλοντικής Δαπάνης					
	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2035 ³
Δράση 7.1	1280	1280	1280	2280	1280	17.800
Σύνολο Ροών	211.560	514.480	106.260	58.500	59.940	658.890
Παρούσα Αξία	203.423	475.666	94.465	50.006	49.266	436.478

Αθροίζοντας την τελευταία σειρά του Πίνακα 4 καταλήγουμε ότι η συνολική παρούσα αξία των αναμενόμενων μελλοντικών δαπανών συντήρησης και ενίσχυσης ανέρχονται στα **€1.309.304**. Χρησιμοποιώντας εναλλακτικά προεξοφλητικό επιτόκιο 2% η παρούσα αξία ανεβαίνει στα €1.445.573 ενώ με επιτόκιο 5% η παρούσα αξία κατέρχεται στο € 1.249.771.

Σημειώνεται ότι οι μελλοντικές αναμενόμενες δαπάνες, καθώς και ο υπολογισμός της συνολικής παρούσας αξίας αυτών, αποτελεί αντικείμενο προβλέψεων. Η υλοποίησή τους είναι αντικείμενο αβεβαιότητας. Επίσης, αναβολή των δαπανών για οποιοδήποτε μελλοντικό έτος και μεταφορά/υλοποίηση τους σε μεταγενέστερο στάδιο μεταβάλει (μειώνει) τον υπολογισμό της συνολικής παρούσας αξία.

3.3. Βελτίωση της πυροπροστασίας και αποτροπής πυρκαγιών

Η διεθνής βιβλιογραφία παρέχει πληθώρα στοιχείων για το υπέρογκο κόστος πυρκαγιών (π.χ. Ramachandran 2002) και το ύψος των δημόσιων δαπανών που σκοπεύουν στην αποτροπή τους (π.χ. Amacher et al. 2005). Ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό γεγονός είναι ότι η συνολική έκταση που καίγεται ανά χρόνο στην ευρύτερη περιοχή της Ευρωπαϊκής Μεσογείου έχει διπλασιαστεί κατά την περίοδο 1970-2014 (Varela et al. 2014). Ως εκ τούτου η ανάγκη για πρόληψη πυρκαγιών στην περιοχή μας είναι μεγαλύτερη από ποτέ.

Στοιχεία που έχουν δοθεί από το Τμήμα Δασών καταδεικνύουν το ύψος του κόστους αποκατάστασης πυρκαγιών σε δασικές περιοχές της Κύπρου. Ο πιο κάτω πίνακας (Πίνακας 9) παρουσιάζει το μέσο κόστος αποκατάστασης ανά εκτάριο στις πιο πρόσφατες πυρκαγιές της Κύπρου κατά τις οποίες το Τμήμα Δασών προχώρησε την ετοιμασία και υλοποίησης σχεδίου διαχείρισης της βλάστησης μετά από πυρκαγιά.

Πίνακας 9: Κόστος αποκατάστασης €/ εκτάριο σε πρόσφατες πυρκαγιές στην Κύπρο

A/A	Καμένη Δασική Περιοχή	Έτος	Κόστος αποκατάστασης €/ εκτάριο
1	Σαΐττα (2007)	2007	453

2	Σολέας (2016)	2016	463
3	Αργάκας (2016)	2016	1149
Μέσος Όρος			688

Πηγή: Τμήμα Δασών, Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, 2017.

Το έργο καλύπτει συνολική έκταση 85,4 τετραγωνικών χιλιομέτρων ή 8504 εκταρίων (ha). Χρησιμοποιώντας το πραγματικό κόστος (ανά εκτάριο) αποκατάστασης των πρόσφατων πυρκαγιών στην Κύπρο μπορούμε να υπολογίσουμε το δυνητικό κόστος μελλοντικών πυρκαγιών στις περιοχές του έργου. Επειδή τα φυσικά χαρακτηριστικά των περιοχών που καλύπτει το έργο διαφέρουν σε κάποιο βαθμό από τα χαρακτηριστικά των περιοχών που έχουν καεί χρησιμοποιούμε το μέσο κόστος αποκατάστασης των τριών περιοχών που αναγράφονται στον Πίνακα 9. Με βάση το μέσο όρο αποκατάστασης €/ εκτάριο το δυνητικό κόστος υπολογίζεται σε $8,504 \times 688 = \mathbf{€5.850.752}$.

Το έργο, από μόνο του δεν μπορεί να αποτρέψει μια καταστροφική πυρκαγιά, η οποία ενδέχεται να προκύψει από σωρεία εξωτερικών και αστάθμητων παραγόντων. Ενδέχεται όμως μέσω των δράσεων του να μειώσει την πιθανότητά πυρκαγιάς από συγκεκριμένους παράγοντες (π.χ. μέσω της ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού, μέσω περιπολιών περιφρούρησης του οικοτόπου) ή/και να περιορίσει την έκτασή της (π.χ. μέσω της λωρίδας πυρασφάλειας). Μπορούμε άρα να εκτιμήσουμε δυνητικά χρηματικά οφέλη υποθέτοντας ένα ελάχιστο ποσοστό αποτροπής πυρκαγιάς που μπορεί να αποδοθεί στο έργο. Ο Πίνακας 10, παραθέτει εκτιμώμενα οφέλη στη βάση 3 διαφορετικών παραδοχών ποσοστού αποτροπής που κυμαίνονται από το 1% ως το 10%.

Πίνακας 10: Υπολογισμός εκτιμώμενου οφέλους λόγω αποτροπής πυρκαγιάς.

Σενάριο	Συνολικό κόστος πυρκαγιάς	Ποσοστό αποτροπής*	Εκτιμώμενο όφελος (€)
1	€5.850.752	1%	58.507
2	€5.850.752	5%	292.538
3	€5.850.752	10%	585.075

*Ο καθορισμός «ποσοστών αποτροπής» είναι ενδεικτικός.

3.4. Συζήτηση οικονομικών δεδομένων έργου

Η μελέτη οικονομικών επιπτώσεων εμπίπτει στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικοοικονομικής μελέτης του προγράμματος LIFE-KEDROS και συνεισφέρει στην κατανόηση των επιπτώσεων του έργου στην τοπική απασχόληση, στην άμβλυση κοινωνικής απομόνωσης, στην ανάδειξη και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος ως σημαντικό αγροτουριστικού προορισμού και στην συνολική αναβάθμιση των κοινωνικό-οικονομικών συνθήκες των τοπικών κοινωνιών.

Όπως προκύπτει από τη συλλογή και ανάλυση των οικονομικών δεδομένων, οι συνδυασμένες δράσεις του έργου συνδέονται με σημαντικά οικονομικά ωφελήματα που προκύπτουν από αμοιβές εργασίας (€251.176), αγορές υπηρεσιών (€160.330), πραγματοποίηση έργων υποδομής (€58.176), μελλοντικές (προεξοφλούμενες) δαπάνες συντήρησης και ανάπτυξης του έργου (€1.309.304) και αναμενόμενες εξοικονομήσεις στο κόστος αναδάσωσης (€292.538) μέσω της ενίσχυσης πυροπροστασίας και αποτροπής πυρκαγιών.

4. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει αναφερθεί πιο πάνω, οι στόχοι του έργου και το αντικείμενο τριβής του ήταν τέτοιο που δεν θα μπορούσε να είχε άμεσα κοινωνικοοικονομικά οφέλη για τις κοινότητες που γειτνιάζουν με το δάσος του κέδρου στην Κύπρο (οικότοπο 9590*) σε απόσταση 22-27 Km. Επίσης, τα δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία των κοινοτήτων αυτών, με την πλειονότητα των κατοίκων τους να είναι άτομα ηλικίας άνω των 40-45 ετών και την απουσία της δραστηριότητας βιοτεχνιών στην περιοχή, είναι ένας άλλος παράγοντας για τον οποίο το έργο δεν θα μπορούσε να έχει καταλυτική συμβολή για την μεταβολή των κοινωνικοοικονομικών δομών σε τέτοιες περιοχές. Είναι προφανές ότι η ανάγκη στήριξης και ενίσχυσης των κοινωνικοοικονομικών δομών σε ορεινές κοινότητες και ειδικά κοινότητες που διακρίνονται από γεωγραφικό αποκλεισμό, θα πρέπει να σχεδιαστεί και υλοποιηθεί από το κεντρικό κράτος, ως πολιτική απόφαση και όχι στο στεγανό πλαίσιο των τεχνοοικονομικών μελετών. Αυτό είναι και το απότοκο από τις συζητήσεις που είχαν οι εμπλεκόμενοι στο έργο με τους κατοίκους των κοινοτήτων αυτών.

Το έργο LIFE-KEDROS, μέσα από την υλοποίηση του, ενίσχυσε τη θέση και άποψη των κατοίκων ότι πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται έργα που συμβάλλουν στην ενίσχυση και την βελτίωση σπάνιων και μοναδικών στοιχείων της φυσικής κληρονομιάς της περιοχής τους. Στο πλαίσιο αυτό της διατήρησης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος (δασών) το Τμήμα Δασών αποτελεί τον βασικό εργοδότη των μόνιμων κατοίκων της περιοχής. Στο πλαίσιο αυτό και στην διάρκεια του έργου έγινε μεταβολή του εργασιακού καθεστώτος για τους εργάτες που απασχολούνταν και στο έργο, αφού πλέον η σύμβαση απασχόλησής του είναι δωδεκάμηνης διάρκειας. Το μέτρο αυτό, που ήταν οριζόντιο ως προς την λειτουργία του Τμήμα Δασών, συνέβαλε τόσο στην ενίσχυση των κοινωνικών δομών στις τοπικές κοινωνίες, μέσω της ενίσχυσης τους ενεργού και παραγωγικού πολίτη, όσο και στην οικονομική ενίσχυση των νοικοκυριών.

Επίσης, η στρατηγική που υιοθετήθηκε από τους φορείς του έργου, ώστε η διαδικασία των προσφορών (στη βάση των προνοιών της εθνικής νομοθεσίας) να γίνεται από εργολάβους/προμηθευτές από την ευρύτερη περιοχή υλοποίησης του έργου, συνέβαλε ώστε τοπικοί εργολάβοι/προμηθευτές να ενισχύσουν το κύκλο εργασιών τους σε διάφορες χρονικές περιόδους ανάλογα με την εξέλιξη του έργου. Είναι χαρακτηριστικό ότι πέρα των €220 χιλιάδων δαπανήθηκαν για αγορά υπηρεσιών και/ή για την κατασκευή έργων υποδομής για σκοπούς του έργου. Το ποσό αυτό έμμεσα ενίσχυσε την τοπική κοινωνία και την απασχόληση προσωπικού από τις περιοχές (κοινότητες) περιμετρικά του δάσους με *C. brevifolia*.

Η περιοχή εξάπλωσης του ενδημικού είδους με το κέδρο στην Κύπρο αποτελεί μια περιοχή φυσικού κάλλους η οποία παρόλη την γεωγραφική της απόσταση από αστικά κέντρα ή άλλες κοινότητες, προσελκύει αριθμό επισκεπτών και/ή οργανωμένων τουριστικών εκδρομών (ειδικού ενδιαφέροντος) σε μονοπάτια της φύσης. Στη βάση αυτών των παρατηρήσεων, αλλά και για την διάχυση των στόχων και δράσεων του έργου, έγιναν δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού αλλά και συνόλων για το έργο και τον οικότοπο. Αυτές οι δράσεις, με έμμεση προβολή των γειτονικών κοινοτήτων, περιλάμβαναν αναφορές για τις υπηρεσίες που μπορεί να βρει ο επισκέπτης στις γύρω κοινότητες αλλά και πληροφορίες για τις ίδιες τις κοινότητες (σε ιστοσελίδα του έργου, σε δελτία τύπου του έργου κ.ά.). Αυτές οι αναφορές υλοποιήθηκαν με τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων στα όρια των κοινοτήτων και στην περιοχή του οικοτόπου, με αναφορά σε αξιοθέατα και στοιχεία βιοποικιλότητας που μπορεί να δει ο επισκέπτης στην ευρύτερη περιοχή του οικοτόπου αλλά και στις γειτονικές κοινότητες. Με βάση αυτά, οι τοπικές κοινωνίες, θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν στοιχεία και δράσεις του έργου, αναπτύσσοντας τοπικές στρατηγικές ενίσχυσης και προώθησης του αγροτουρισμού, ή άλλες μορφές αειφόρου τουρισμού στις κοινότητές τους, αξιοποιώντας και τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης και προβολής.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Amacher G. S., Malik A. S., Haight R. G. (2005) Not getting burned: the importance of fire prevention in forest management. *Land Economics*, 81: 284-302

Appleby-Arnold, Sandra; Brockdorff, Noellie; Jakovljević, Ivana and Zdravković, Suncica (2018) Applying cultural values to encourage disaster preparedness: Lessons from a low-hazard country, vol.31, pp. 37-44.

Fisher, B., Turner, K., Zylstra, M., Brouwer, R., De Groot, R., Farber, S. et al. (2008). Ecosystem services and economic theory: integration for policy-relevant research. *Ecological Applications*, 18: 2050-2067.

Kostiukevych R., Mishchuk H., Zhidobekkyzy A., Nakonieczny J., Akimov O. (2020) The impact of European integration processes on the investment potential and institutional maturity of rural communities, *Economics & Sociology*, vol.13, no.3, pp.46-63.

Qiu Richard T.R., Park J., Li S., Song H. (2020) Social costs of tourism during the COVID-19 pandemic. *Annals of Tourism Research*, 84: 102994

Ramachandran G. (2002) *The economics of fire protection*, London: Routledge.

Varela E., Jacobsen, J.B., Soliño M (2014) Understanding the heterogeneity of social preferences for fire prevention management. *Ecological Economics*, 106: 91-104.

Στρατηγέα Α. (2015) *Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Έντυπο συλλογής στοιχείων για την αξιολόγηση των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων του έργου (Δράση D.1)

[Παρακαλώ συμπληρώστε το παρόν έντυπο, το οποίο θα και θα πρέπει να υποβληθεί μαζί με το τιμολόγιο του έργου σας.]

Το παρόν έντυπο σκοπό έχει τη συλλογή των απαραίτητων κοινωνικών-οικονομικών στοιχείων τα οποία και θα βοηθήσουν τους λειτουργούς του έργου, να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις που αυτό έχει επιφέρει στις τοπικές κοινότητες της περιοχής υλοποίησης του. Σε καμία περίπτωση το έντυπο αυτό δεν αποτελεί στοιχείο συλλογής εισοδηματικών κριτηρίων ή φορολογικούς σκοπούς.

Α) Ιδιότητα:	Β) Έδρα (Επαρχία / Κοινότητα)
Εργοληπτική εταιρεία	Λευκωσία
Εργολάβος υλοτόμου	Λεμεσός
Ιδιοκτήτης προιονιστηρίου	Λάρνακα
Αυτοεργοδοτούμενος/η	Πάφος
Άλλο: _____	Αμμόχωστος
	Κοινότητα: _____

Γ) Έργο (αναφέρετε συνοπτικά το έργο/δράση για το οποίο χρησιμοποιήθηκαν οι υπηρεσίες σας)

Δ) Χρήση ανθρώπινου δυναμικού

A/A	Ερώτηση	Στοιχεία
1	Ποιος είναι ο συνολικός αριθμός ατόμων που εργοδοτεί η επιχείρησή σας;	
2	Ποιος είναι ο συνολικός αριθμός προσωπικού της επιχείρησής σας που έχει ασχοληθεί / εμπλακεί με την υλοποίηση του έργου της προσφοράς;	
3	Πόσα από τα άτομα από το υφιστάμενο προσωπικό είναι κάτοικοι της κοινότητας ή και της ευρύτερης περιοχής (ακτίνα 10 km) στην οποία έγινε το έργο;	
4	Έχουν γίνει νέες προσλήψεις για σκοπούς υλοποίησης της προσφοράς;	ΝΑΙ / ΟΧΙ
	<u>Αν ΝΑΙ, παρακαλώ σημειώστε:</u>	
4α	Πόσες νέες προσλήψεις έχουν γίνει για σκοπούς του έργου:	
		Άνδρες:
		Γυναίκες:
4β	Πόσα από τα νέα άτομα που έχετε προσλάβει είναι κάτοικοι της κοινότητας στην οποία έγινε το έργο;	
		Ηλικία:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΠΟΧΙΑΚΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΑΣΩΝ - ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ LIFE-KEDROS

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Άνδρας Γυναίκα

Ηλικία

<25

26-35

36-45

46-55

56-65

Θέση εργασία στο Τμήμα Δασών

Εποχικοί Δασικοί Εργάτης/τρια Α'

Εποχικές Δασικές Εργάτης/τρια Β'

Δασοπυροσβέστης

Μορφωτικό επίπεδο

Δημοτικό

Γυμνάσιο

Λύκειο

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Μεταπτυχιακή Εκπαίδευση

Διδακτορικό

Υπηκοότητα

Κυπριακή

Άλλη (προσδιορίστε): _____

Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Αριθμός παιδιών

Ηλικίες παιδιών

<2

3-6

7-12

13-18

18+

Αριθμός εξαρτώμενων παιδιών

Ετήσιο εισόδημα από την εργοδότηση στο Τμήμα Δασών και την εμπλοκή σας στο έργο LIFE-KEDROS

< € 8.000

€8.000 - €10.000

€10.001 - €13.000

€13.001 - €18.000

> €18.000

Επαρχία μόνιμης κατοικίας:

Αμμόχωστος

Λάρνακα

Λεμεσός

Λευκωσία

Πάφος

Σε ποιο δήμος ή κοινότητα βρίσκεται η κατοικία: _____

Μετά την ολοκλήρωση του έργου LIFE-KEDROS (Αύγουστο 2020), αναμένετε να εργάζεστε στο Τμήμα Δασών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Οδηγός Συζήτησης

Ομάδες Εστίασης – ΚΕΔΡΟΣ

Η συλλογή δεδομένων θα γίνει με τη χρήση ομάδων εστίασης. Για το σκοπό αυτό έχει σχεδιαστεί οδηγός συζήτησης με τα κύρια θέματα που αφορούν στις σημαντικότερες κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές.

Οι συμμετέχοντες/ουσες θα ενθαρρυνθούν να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συζητήσουν σε βάθος θέματα που αφορούν στην επίδραση του έργου στις κοινωνίες που ζουν. Η ποικιλομορφία των ατόμων που θα συμμετέχουν στις ομάδες εστίασης αναμένεται να συνεισφέρει στη δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ τους και στη δημιουργία πλούσιων δεδομένων.

Λόγω της δυναμικής φύσης των ομάδων εστίασης τα θέματα συζήτησης θα προσαρμόζονται και θα διευρύνονται ανάλογα με την ομάδα συμμετεχόντων, την περιοχή/κοινότητα που ζουν και το προφίλ των συμμετεχόντων.

1) Εισαγωγή στο θέμα / Σύντομη περιγραφή του έργου (5-10 λεπτά)

Το άτομο που θα συντονίζει τη συζήτηση θα αρχίσει με μια σύντομη περιγραφή του σκοπού της ομάδας εστίασης, το λόγο επιλογής των συμμετεχόντων και την επεξήγηση του ρόλου των συμμετεχόντων καθώς και των βασικών αρχών της ομάδας εστίασης (ground rules).

2) Ice-breaker activity (Σύνολο 10 λεπτά)

Για ice-breaker θα χρησιμοποιηθεί η ακόλουθη «άσκηση»: Οι συμμετέχοντες θα χωριστούν σε δυάδες και ο καθένας θα προσπαθήσει μέσα σε 3 λεπτά να παρουσιάσει τον εαυτό του στο ταίρι του. Το ίδιο γίνεται και για το δεύτερο άτομο της δυάδας. Το επόμενο βήμα είναι ο κάθε συμμετέχοντας να παρουσιάσει στην ομάδα το ταίρι του, με όσες πληροφορίες πρόλαβε να μαζέψει.

3) Κυρίως μέρος – Εισαγωγή στη συζήτηση

Το πρώτο μέρος της συζήτησης θα έχει σκοπό τη διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι συμμετέχοντες/ουσες γνωρίζουν το στόχους και τις δράσεις του έργου. Επίσης θα εξετασθεί πως αντιδρούν οι συμμετέχοντες/ουσες στο έργο ως ιδέα, χωρίς ιδιαίτερη παρακίνηση. Η εισαγωγική συζήτηση θα προσαρμοσθεί ανάλογα με τη περιοχή και τους συμμετέχοντες. Πιθανές ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- Γνωρίζετε/Έχετε ακούσει για τις δράσεις του έργου ΚΕΔΡΟΣ στην περιοχή;
 - Αν γνωρίζουν οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται να συζητήσουν και να αναγνωρίσουν τις διάφορες δράσεις.
 - Αν δε γνωρίζουν να γίνει σύντομη επεξήγηση των δράσεων στην κοινότητα.
- Ποια οφέλη θεωρείτε ότι αποκομίζει/θα αποκομίσει η κοινότητα από τις δράσεις του έργου γενικά;

- Αναμένεται εκτενής συζήτηση για τα οφέλη που θεωρούν ότι θα αποκομίσουν
- Ενθάρρυνση των συμμετεχόντων να προσεγγίσουν τη συζήτηση σε σχέση με την ιδιότητα τους (π.χ. κοινοτάρχης-οφέλη στην κοινότητα, SME-οικονομικό ή άλλο όφελος κτλ)

Στη συνέχεια θα ακολουθήσει συγκεκριμένη συζήτηση σε σχέση με τις διάφορες κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές.

Θεματική περιοχή 1: Οικονομικές συνθήκες

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζεται σε οικονομικά ζητήματα που σχετίζονται με το έργο και τις πιθανές επιπτώσεις του στην κοινότητα. Πιθανές ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- Που στηρίζεται η οικονομία της περιοχής σας;
- Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι επηρεάζεται η οικονομία της κοινότητας εξ' αιτίας του έργου;
 - Σε αυτό το σημείο αν χρειάζεται να υποβοηθηθεί η συζήτηση θα γίνει αναφορά:
 - στη δημιουργία θέσεων εργασίας (π.χ. εποχιακοί δασοφυροσβέστες, τοπικοί εργάτες για αναδασώσεις, θέσεις για εργολαβίες)
 - στην αύξηση των εισοδημάτων των άμεσα ενδιαφερόμενων, π.χ. Παροχές υπηρεσιών για τα έργα (π.χ. εργολάβοι), Ξυλουργοί (SMEs): Πώληση ξυλείας από αραιώσεις στην περιοχή, Τουριστικές υπηρεσίες/καταλύματα (π.χ. εστιατόρια).
 - Πιστεύετε θα υπάρξουν νέες πηγές πόρων για την κοινότητα;
 - Υπάρχει τρόπος να ευνοηθούν/βοηθηθούν οι τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες;
 - Υπάρχει περιθώριο να αναπτυχθούν νέες τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες;
- Νιώθετε ότι επηρεάζεται η αξία της γής στην περιοχή σας εξαιτίας του έργου;
 - Σε αυτό το σημείο μπορεί να γίνει συζήτηση για τους κινδύνους διάβρωσης της γης και το όφελος των αναδασώσεων.

Θεματική περιοχή 2: Υποδομές και κοινωνικές δομές

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζεται στις υποδομές που σχετίζονται με το έργο και πιθανές αλλαγές που μπορούν να συμβούν στην κοινότητα. Πιθανές ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- Αναφερθείτε στον τρόπο οργάνωσης της κοινότητας σας.
- Συζήτηση για το ρόλο του κάθε συμμετέχοντα (της ομάδας εστίασης) στην κοινότητα και τη σχέση τους με τις δράσεις του έργου.
 - Η συζήτηση όπου χρειάζεται μπορεί να υποβοηθηθεί με αναφορές:
 - Πως επηρεάζουν οι δράσεις του έργου τον ρόλο των συμμετεχόντων στην κοινότητα: π.χ. επηρεάζονται οι στόχοι του κοινοτάρχη/κοινοτικού συμβουλίου από το έργο;

- Σε έργα που θα δημιουργηθούν και θα μείνουν στην περιοχή προς όφελος των κοινοτήτων και της κυβέρνησης.
- Επένδυση σε assets όπως αυτοκίνητα που θα μείνουν.
- Φύλαξη σπόρων (κέδρου) στην τράπεζα γενετικού υλικού (διασφάλιση διαιώνισης χαρακτηριστικής πανίδας της περιοχής).
- Επηρεάζεται η καθημερινότητα τους από τις δράσεις του έργου (θετικά/αρνητικά); Υπάρχει βελτίωση στις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της κοινότητας εξ' αιτίας του έργου;
 - Η συζήτηση όπου χρειάζεται μπορεί να υποβοηθηθεί με αναφορές σε δράσεις όπως:
 - Σχέδιο πυρασφάλειας
 - Αποκατάσταση σε περιοχές με διάβρωση
 - Καθαρισμός δρόμων
 - Δόμες και έργα για συγκράτηση εδάφους
 - Γενικότερα οικολογική προστασία
- Θεωρείτε ότι απαιτείται η κοινωνική συμμετοχή για «παρακολούθηση» της υλοποίησης και της εξέλιξης του έργου;
- Θα ήταν βοηθητική/απαραίτητη η δημιουργία Δικτύου τοπικών οργανώσεων (για την συνεργασία σε κοινά θέματα και προβλήματα);

Θεματική περιοχή 3: Δημογραφικές συνθήκες

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζεται στις δημογραφικές συνθήκες των κοινοτήτων και πιθανές μεταβολές από την υλοποίηση του έργου. Πιθανές ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- Δημογραφικό προφίλ της περιοχής/σταθερότητα;
Πιστεύετε ότι μπορεί το έργο σε κάποιο βαθμό να ανατρέψει την ερήμωση της κοινότητας σας;
- Σύνθεση πληθυσμού
Αναμένετε να αλλάξει η σύνθεση του πληθυσμού της κοινότητας για κάποιο λόγο που συνδέεται με το έργο;
- Εισοδηματική κατάσταση (ατομική)
Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι το παρόν έργο μπορεί να επηρεάσει τα οικονομικά του νοικοκυριού σας;

Θεματική περιοχή 4: Εργοδότηση

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζεται στον τομέα της εργοδότησης και της απασχόλησης και τις πιθανές μεταβολές που μπορούν να υπάρξουν από την υλοποίηση του έργου. Θεματικές προς συζήτηση είναι οι ακόλουθες:

- Τομείς απασχόλησης κατοίκων περιοχής/κοινότητας και εισοδηματικοί πόροι.
- Επίπεδα ανεργίας.

(Συζήτηση για τη δημιουργία θέσεων εργασίας θα έχει γίνει και πιο πάνω)

Θεματική περιοχή 5: Φύλο

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζεται στο ποσοστό συμμετοχής των δύο φύλων στο έργο και στις πιθανές μεταβολές που μπορεί να υπάρξουν από την υλοποίηση του έργου. Πιθανές ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- Συζήτηση για τον κοινωνικό και οικονομικό ρόλο των γυναικών στην περιοχή/κοινότητα.
- Δίνει το έργο δυνατότητες ανάπτυξης επιχειρηματικών δράσεων (και πιο συγκεκριμένα από γυναίκες);
- Υπάρχει διαχωρισμός ρόλων ανδρών/γυναικών;
- Το έργο ενθαρρύνει την ισότητα των φύλων, π.χ. όσον αφορά τις ευκαιρίες εργοδότησης;
- Υπάρχει/Δίνεται η δυνατότητα οργάνωσης και λειτουργίας δικτύωσης των γυναικών μέσα στα πλαίσια του έργου;

Θεματική περιοχή 6: Πόροι (community resources)

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζεται στους πόρους που διατίθενται για την υλοποίηση του έργου. Πιθανές ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- Συζήτηση για τη χρήση της γης της περιοχής
 - Η συζήτηση θα εξελιχθεί ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε κοινότητας περιοχής.
 - Υπάρχουν συγκρούσεις σχετικές με το πως πρέπει να χρησιμοποιείται η γη; (π.χ. υπάρχουν προστατευμένες περιοχές που οι κάτοικοι θα ήθελαν να εκμεταλλευτούν;)
 - Τουριστικοί προορισμοί: Πόλος έλξης για επισκέπτες; (π.χ κοιλάδα Κέδρων, αγρινά)
 - Αναδασώσεις-μείωση πιθανότητας διάβρωσης-αύξηση αξίας της γης
- Πως επηρεάζεται το χωριό/κοινότητα σας από τη γεωγραφική του/της θέση;

Η συζήτηση θα ολοκληρωθεί με σύντομη αναφορά στα βασικά θέματα που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της ομάδας εστίασης. Οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευχέρεια να συμπληρώσουν σε αυτά που αναφέρθηκαν.

Θα μπορούσε να ζητηθεί από τους συμμετέχοντες να ιεραρχήσουν τα οφέλη/επιρροή του έργου όπως θα έχουν συζητηθεί από το πιο σημαντικό στο πιο ασήμαντο.

Σχόλια / Παρατηρήσεις ερευνητή

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

Πρόγραμμα LIFE – KEDROS

(Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590* στην περιοχή του Δικτύου Natura 2000 "Κοιλιάδα Κέδρων - Κάμπος")

Δράση D2: Αξιολόγηση των Κοινωνικό – Οικονομικών επιπτώσεων

Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της δράσης Δ2 με τίτλο: «**Αξιολόγηση των Κοινωνικό – Οικονομικών επιπτώσεων**». Σκοπός της συγκεκριμένης δράσης είναι να αναγνωρίσει και να αξιολογήσει τις κοινωνικό – οικονομικές επιδράσεις και επιπτώσεις που ενδεχομένως θα έχουν οι γειτνιάζουσες κοινότητες που συνορεύουν με την περιοχή υλοποίησης του Έργου, με την ονομασία «Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590 στην περιοχή του Δικτύου Natura 2000 "Κοιλιάδα Κέδρων Κάμπος"». Συγκεκριμένα, αναλύονται και παρουσιάζονται συμπερασματικά οι απόψεις κατοίκων των κοινοτήτων, Κάμπος της Τσακίστρας, Τσακίστρα, και Παναγιά καθώς και εκπροσώπου από το Μοναστήρι της Μονής Κύκκου.

Η διαδικασία συλλογής των δεδομένων έγινε με την μέθοδο των ομάδων εστίασης (focus group), με σκοπό να δοθεί η δυνατότητα στους συμμετέχοντες κατοίκους των κοινοτήτων της περιοχής, να εκφράσουν τις απόψεις και προβληματισμούς τους στα πλαίσια μιας εις βάθος και διαδραστικής συζήτησης θεμάτων που αφορούν την επίδραση του έργου στις κοινωνίες όπου ζουν. Στην περίπτωση του Μοναστηρίου Κύκκου έγινε προσωπική συνέντευξη με εκπρόσωπο της Μονής.

Οι συναντήσεις κατά τις οποίες αντλήθηκαν και καταγράφηκαν τα στοιχεία της έρευνας διεξάχθηκαν:

- **1^η Συνάντηση:** Τρίτη 25 Ιουλίου 2017, ώρα 19:00, στο χωριό Κάμπος της Τσακίστρας, στους χώρους του Πολιτιστικού Κέντρου του χωριού. Σημειώνεται ότι στην συγκεκριμένη συνάντηση καλέστηκαν και παρουσιάστηκαν κάτοικοι τόσο από το ίδιο το χωριό όσο και από το γειτονικό χωριό Τσακίστρα.
- **2^η Συνάντηση:** Πέμπτη, 03 Αυγούστου 2017, ώρα 19:00, στο χωριό Παναγιά και συγκεκριμένα στα γραφεία του Κοινοτικού Συμβουλίου Παναγιάς.
- **3^η Συνάντηση:** Σάββατο 14 Οκτωβρίου 2017, ώρα 10:30, Μετόχι Μονής Κύκκου Λευκωσία, συνέντευξη με τον εκπρόσωπο της Μονής Κύκκου Αρχιμανδρίτη Αγαθόνικο.

Ειδικά Συμπεράσματα ανά θεματική ενότητα

Αναφορικά με την γνώση ύπαρξης πρωτοβουλιών και προγραμμάτων από την Ε.Ε. που αφορούν την ενίσχυση δράσεων προστασίας, διαχείρισης και προβολής του περιβάλλοντος.

Οι συμμετέχοντες γνωρίζουν σε γενικές γραμμές την ύπαρξη κάποιων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών από την Ε.Ε για την ενίσχυση, προστασία, διαχείριση και προβολή του περιβάλλοντος (με κυριότερο το Natura 2000). Διαφαίνεται όμως να μην έχουν γνώση και ευκρινή εικόνα της

πορείας των προγραμμάτων, καθώς και των άμεσων και έμμεσων πλεονεκτημάτων που αποκομίζουν ως άτομα και ως κοινότητες από τις συγκεκριμένες δράσεις.

Αναφορικά με τα προβλήματα που υπάρχουν στην περιοχή τους και τα οποία θα μπορούσαν να λυθούν με την χρήση κονδυλίων από την Ε.Ε.

Διαφαίνεται έντονα η αίσθηση ενός χάσματος επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των κοινοτήτων της περιοχής και της Ε.Ε., αφού οι συμμετέχοντες κάτοικοι θεωρούν ότι η Ε.Ε. είναι κάτι που βρίσκεται πολύ μακριά από αυτούς, καθώς επίσης ότι δεν είναι κάτι από το οποίο μπορούν να επωφεληθούν άμεσα ή να δώσουν αποτελεσματικές λύσεις στα προβλήματα της καθημερινότητας τους. Θεωρούν ότι, για να αποκτηθούν κάποια κονδύλια θα πρέπει να προηγηθούν δαιδαλώδης και χρονοβόρες για τους ίδιους διαδικασίες που ούτε την τεχνογνωσία έχουν, ούτε επίσης τους επιπρόσθετους πόρους που χρειάζονται για την άντληση κάποιου ποσού. Μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις θεωρούν ότι κάποιες πολιτικές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο δημιουργούν οι ίδιες τα προβλήματα στις κοινότητες τους αντί να τα επιλύουν.

Αναφορικά με την ενημέρωση που έχουν σχετικά με τις δράσεις του Έργου LIFE-KEDROS στην περιοχή.

Οι συμμετέχοντες διαφαίνεται να έχουν μια βασική γνώση για το έργο που υλοποιείται τους σκοπούς και τις δράσεις του. Παραταύτα μεγάλη μερίδα της υπόλοιπης κοινότητας διαφαίνεται ότι δεν ασχολείται ενεργά με την άντληση πληροφόρησης αναφορικά με το έργο αφού η συμμετοχή στις σχετικές ενημερωτικές συναντήσεις ήταν περιορισμένη αριθμητικά.

Αναφορικά με τα οφέλη που πιθανών να αποκομίσει η κοινότητα από τις δράσεις του έργου γενικά.

- Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι μέσω του έργου θα δοθεί **περισσότερη προβολή** της κοινότητας στους ντόπιους και ξένους τουρίστες κάτι που θα δώσει μία ώθηση προς το τουριστικό ρεύμα της περιοχής.
- Οι αναφορές των συμμετεχόντων συντείνουν στην άποψη ότι το έργο θα συμβάλει στην **διαφύλαξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος** της περιοχής τους και ιδιαίτερα του κέδρου, ενός δέντρου το οποίο έχει άρρηκτη ιστορική σχέση με την οικονομική επιβίωση των προγόνων τους μέσα από την επεξεργασία και εμπορία του.
- **Δημιουργία αριθμού προσωρινών θέσεων εργασίας** κυρίως κατά την διάρκεια του έργου.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

Που στηρίζεται η οικονομία της περιοχής.

- Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, η οικονομία της περιοχής στην παρούσα φάση στηρίζεται κυρίως στα εισοδήματα που έρχονται από την εργασία αρκετών ντόπιων στο Δασονομείο, σε γεινιάζουσες εκκλησιαστικές μονές και κρατικές υπηρεσίες της περιφέρειας. Η ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία στην περιοχή παρουσιάζεται

περιορισμένη, ενώ η γεωργία (αμπέλια) που αποτελούσε μια σταθερή πηγή εισοδημάτων στο παρελθόν συρρικνώνεται κάθε χρόνο και περισσότερο με αποτέλεσμα στις μέρες μας να αποτελεί σε κάποιες περιπτώσεις μονάχα πηγή ενός έξτρα εισοδήματος και όχι βασική απασχόληση των κατοίκων.

Με ποιο τρόπο θα επηρεαστεί η οικονομία της περιοχής λόγω του έργου.

Διαφοροποίηση ή όχι της αξίας της γης λόγω του έργου.

- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι, δεν διαβλέπουν θετική αλλαγή στην οικονομία της περιοχής λόγω του έργου, αλλά και ειδικότερα στην αξία της γης τους, αφού κάτι τέτοιο δεν έγινε τα τελευταία 20 - 30 χρόνια όπως αναφέρουν. Συγκεκριμένα, η αξία της γης τους παραμένει σταθερά σε χαμηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει οικονομικό κίνητρο για να προχωρήσουν αγοραπωλησίες ακίνητης περιουσίας, αφού για να γίνει κάτι τέτοιο, θα χρειαστεί να πουλήσουν τις περιουσίες τους σε εξευτελιστικές τιμές όπως υποστηρίζουν οι ίδιοι.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2:

Τρόπος Οργάνωσης Κοινότητας

- Δεν συζητήθηκε λόγω περιορισμών χρόνου.

Ο Ρόλος του κάθε συμμετέχοντα σε σχέση με το έργο.

- Λόγω της αρχικής φάσης στην οποία βρίσκετε το έργο δεν έχει διαμορφωθεί από τους συμμετέχοντες κάτοικους ξεκάθαρη άποψη του ρόλου τους και του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσαν να εμπλακούν σε αυτό.

Υπάρχει επίδραση (θετική ή αρνητική) στην καθημερινότητα των κατοίκων λόγω του έργου;

- Οι συμμετέχοντες στην έρευνα, δεν διαβλέπουν έντονα, θετικές ή αρνητικές επιδράσεις στην καθημερινότητα τους λόγω του έργου. Εκτιμούν ότι δεν θα αλλάξει κάτι δραστικά στην καθημερινή τους ζωή, κυρίως λόγω του δεδομένου ότι το έργο θα αναπτυχθεί αρκετά χιλιόμετρα εκτός του χωριού και συγκεκριμένα στο γειτονικό δάσος.

Θεωρούν βοηθητική/απαραίτητη την δημιουργία Δικτύου τοπικών οργανώσεων (για την συνεργασία σε κοινά θέματα και προβλήματα;

- Σε θεωρητικό - λεκτικό επίπεδο συμφωνούν ότι χρειάζεται να συνεργαστούν μεταξύ τους ως άτομα και οργανωμένα σύνολα για να αντιμετωπίσουν κοινά θέματα και προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Παραταύτα, αυτό διαφαίνεται στην παρούσα φάση να είναι πολύ δύσκολο να γίνει πράξη για λόγους που σχετίζονται με την απουσία συλλογικότητας, συνεννόησης και κατάληξης σε ένα κοινό πλάνο δράσης.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Μπορεί το έργο να ανατρέψει την ερήμωση της κοινότητας;

- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι, θεωρούν ότι υπάρχουν πολλά ακόμα να γίνουν πέραν του έργου για την ανατροπή της δημογραφικής γήρανσης και σταδιακής ερήμωσης των κοινοτήτων τους. Εκτιμούν ότι για να επιτευχθεί η απερήμωση της κοινότητας θα πρέπει κατά κύριο λόγο να υπάρξει ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας που να απορροφήσουν άτομα από τις νεότερες γενεές ώστε να αποτρέψει την φυγή τους, για αναζήτηση εργασίας και κατ επέκταση διαμονής στα αστικά κέντρα του τόπου. Επιπρόσθετα, χρειάζεται η ανάπτυξη δημόσιων υποδομών και κίνητρα για ανάπτυξη ιδιωτικών πρωτοβουλιών στις κοινότητες τους που να δίνουν ποιότητα και κίνητρο σε νέες οικογένειες να εγκατασταθούν στο χωριό. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων κάνει δυσοίωνες προβλέψεις αναφορικά με το μέλλον των κοινοτήτων τους αφού θεωρούν ότι με το θάνατο και της δικής τους γενεάς δεν θα υπάρξει αναπλήρωση από νέους κατοίκους.

Μπορεί το έργο να αλλάξει την σύνθεση του πληθυσμού της κοινότητας;

- Θεωρούν ότι το έργο μεμονωμένα δεν μπορεί να αλλάξει την σύνθεση του πληθυσμού τις κοινότητας. Υποστηρίζουν επιπρόσθετα ότι χρειάζεται σειρά πρωτοβουλιών και δράσεων σε πολλά επίπεδα για να μετασχηματιστεί η σύνθεση του πληθυσμού των κοινοτήτων τους.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Εργοδότηση

Τομείς απασχόλησης κατοίκων περιοχής/ κοινότητας και εισοδηματικοί πόροι.

- Αναφέρθηκαν σε προηγούμενο ερώτημα στην θεματική ενότητα 1.

Επίπεδα ανεργίας

Δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Φύλο

Ποιος είναι ο κοινωνικό οικονομικός ρόλος των γυναικών της περιοχή

Υπάρχει διαχωρισμός ρόλων ανδρών και γυναικών;

Το έργο ενθαρρύνει την ισότητα των φύλων; π.χ. όσων αφορά τις ευκαιρίες εργοδότησης

- Δεν υπήρχε χρόνος συζήτησης της παρούσας θεματικής ενότητας.

Γενικά Συμπεράσματα Δράσης Δ2:

Αξιολόγηση των Κοινωνικό – Οικονομικών επιπτώσεων

- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι τάσσονται θετικά στην υλοποίηση του έργου αφού διαβλέπουν κάποια οφέλη για την περιοχή τους. Παρόλα αυτά, θεωρούν το έργο από μόνο του, δεν θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην ανατροπή της σταδιακής ερήμωσης του χωριού από νέους ανθρώπους καθώς και στην επίλυση των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Γενικά θεωρούν το μέλλον των κοινοτήτων τους δυσοίωνα.

- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι προσδοκούν να επωφεληθούν από το έργο μέσα από την προβολή των κοινοτήτων τους, κάτι που θεωρούν ότι θα προσελκύσει ντόπιο και ξένο τουρισμό, ενώ παράλληλα θα συμβάλει στην διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Διακρίνεται έλλειψη ενδιαφέροντος αναφορικά με το έργο από σημαντική μερίδα των κατοίκων της περιοχής. Η απουσία ενδιαφέροντος διαφαίνεται να συνδέεται πρωτίστως με την τοποθεσία όπου θα εκτυλιχθεί το έργο, η οποία βρίσκεται εκτός του χωριού και εντός του δάσους.
- Οι συμμετέχοντες κάτοικοι στην πλειοψηφία τους δηλώνουν πρόθυμοι να συμβάλουν στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους στην υλοποίηση του έργου εάν τους ζητηθεί.
- Οι συμμετέχοντες θεωρούν σχεδόν αδύνατο να αντλήσουν κονδύλια από την Ε.Ε. για αντιμετώπιση προβλημάτων των κοινοτήτων τους, κυρίως λόγω έλλειψης τεχνογνωσίας στην ανάπτυξη προτάσεων καθώς και λόγω της αδυναμίας συγχρηματοδότησης των έργων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

Πρόγραμμα LIFE – KEDROS

(Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590* στην περιοχή του Δικτύου Natura 2000 "Κοιλιάδα Κέδρων - Κάμπος")

Δράση D2: Αξιολόγηση των Κοινωνικό – Οικονομικών επιπτώσεων

Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της δράσης Δ2 με τίτλο: «**Αξιολόγηση των Κοινωνικό – Οικονομικών επιπτώσεων**». Σκοπός της συγκεκριμένης δράσης είναι να αναγνωρίσει και να αξιολογήσει τις κοινωνικό – οικονομικές επιδράσεις και επιπτώσεις που ενδεχομένως θα έχουν οι γειτνιάζουσες κοινότητες που συνορεύουν με την περιοχή υλοποίησης του Έργου, με την ονομασία «Ολιστική διαχείριση του οικοτόπου προτεραιότητας 9590 στην περιοχή του Δικτύου Natura 2000 "Κοιλιάδα Κέδρων Κάμπος"». Συγκεκριμένα, αναλύονται και παρουσιάζονται συμπερασματικά οι απόψεις κατοίκων των κοινοτήτων, Κάμπος της Τσακίστρας, Τσακίστρα, και Παναγιά.

Η διαδικασία συλλογής των δεδομένων έγινε με την μέθοδο των ομάδων εστίασης (focus group), με σκοπό να δοθεί η δυνατότητα στους συμμετέχοντες κατοίκους των κοινοτήτων της περιοχής, να εκφράσουν τις απόψεις και προβληματισμούς τους στα πλαίσια μιας εις βάθος και διαδραστικής συζήτησης θεμάτων που αφορούν την επίδραση του έργου στις κοινωνίες όπου ζουν. Στην περίπτωση του Μοναστηρίου Κύκκου έγινε προσωπική συνέντευξη με εκπρόσωπο της Μονής.

Οι συναντήσεις κατά τις οποίες αντλήθηκαν και καταγράφηκαν τα στοιχεία της έρευνας διεξάχθηκαν:

- **1^η Συνάντηση:** Τρίτη, 13 Οκτωβρίου 2020, ώρα 19:00, στο χωριό Κάμπος της Τσακίστρας, στους χώρους του Ξενοδοχείου Πράσιнос Κάμπος. Σημειώνεται ότι στην συγκεκριμένη συνάντηση συμμετείχε και ομάδα κατοίκων άτοικοι τόσο από το ίδιο το χωριό όσο και από το γειτονικό χωριό Τσακίστρα.
- **2^η Συνάντηση:** Παρασκευή 20 Νοεμβρίου 2020, ώρα 18:00, έγινε τηλεφωνική επικοινωνία με ομάδα κατοίκων της κοινότητας Παναγιάς, αφού λόγω των περιοριστικών μέτρων στη διακίνηση και στην οργάνωση συναντήσεων, λόγω της πανδημίας covid-19, η φυσική παρουσία δεν ήταν εφικτή.

Ειδικά Συμπεράσματα ανά θεματική ενότητα

Αναφορικά με την γνώση ύπαρξης πρωτοβουλιών και προγραμμάτων από την Ε.Ε. που αφορούν την ενίσχυση δράσεων προστασίας, διαχείρισης και προβολής του περιβάλλοντος.

Οι συμμετέχοντες είχαν καλύτερη γνώση αναφορικά με το έργο LIFE-KEDROS και το πρόγραμμα LIFE, και των πρωτοβουλιών από την Ε.Ε. για την προστασία του περιβάλλοντος, με κυριότερο το Δίκτυο Natura 2000. Εντούτοις διατύπωσαν ότι τα έργα LIFE με παρόμοια φύση με το LIFE-KEDROS, που στόχο έχουν την διατήρηση ειδών εντός των δασών, δεν έχουν άμεσα οφέλη προς την κοινότητα

τους, αλλά κυρίως έχουν να επιφέρουν έμμεσα οφέλη και ποιοτικά οφέλη από την προστασία του περιβάλλοντος. Οι εκπρόσωποι των κοινοτικών αρχών, θεωρούν ότι χρειάζονται καλύτερη ενημέρωση από το κρατικό μηχανισμό διαχείρισης ευρωπαϊκών προγραμμάτων, σχετικά με τα έργα/κονδύλια που είναι διαθέσιμα απευθείας για έργα εντός της κοινότητας, αλλά και των διαδικασιών διεκδίκησης και διαχείρισης τέτοιων προγραμμάτων. Επίσης, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η ίδια συνεισφορά στη χρηματοδότηση των έργων από τον περιορισμένο προϋπολογισμό των κοινοτήτων, ή και η εκ προοιμίου χρηματοδότηση δράσεων των έργων από το προϋπολογισμό του Κοινοτικού Συμβουλίου.

Αναφορικά με τα προβλήματα που υπάρχουν στην περιοχή τους και τα οποία θα μπορούσαν να λυθούν με την χρήση κονδυλίων από την Ε.Ε.

Δεν φάνηκε να υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην περιοχή τους οι κάτοικοι και στις δυνατότητες που υπάρχουν για να δοθούν λύσεις μέσα από Ευρωπαϊκά κονδύλια. Οι κάτοικοι για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αναζητούν τη λύσεις τους απευθυνόμενοι είτε στον Έπαρχο είτε στο αρμόδιο Υπουργείο. Επιπρόσθετα, η μεγαλύτερη ομάδα συμμετεχόντων θεωρεί ότι για να αποκτηθούν κάποια κονδύλια θα πρέπει να προηγηθούν διαδικασίες για τις οποίες δεν έχουν την τεχνογνωσία.

Αναφορικά με την ενημέρωση που έχουν σχετικά με τις δράσεις του Έργου LIFE-KEDROS στην περιοχή.

Οι συμμετέχοντες διαφαίνεται να έχουν μια σχετικά καλή γνώση για το έργο που υλοποιείται τους σκοπούς και τις δράσεις του. Έχοντας περάσει σχεδόν τρία χρόνια μέσα στα οποία υλοποιήθηκαν οι δράσεις του Έργου, οι συμμετέχοντες ήταν ενήμεροι για κάποιες από αυτές.

Αναφορικά με τα οφέλη που πιθανών να αποκομίσει η κοινότητα από τις δράσεις του έργου γενικά.

- Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι μέσω του έργου θα δοθεί **περισσότερη προβολή** της κοινότητας στους ντόπιους και ξένους τουρίστες κάτι που θα δώσει μία ώθηση προς το τουριστικό ρεύμα της περιοχής.
- Οι αναφορές των συμμετεχόντων συντείνουν στην άποψη ότι το έργο θα συμβάλει στην **διαφύλαξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος** της περιοχής τους και ιδιαίτερα του κέδρου, ενός δέντρου το οποίο έχει άρρηκτη ιστορική σχέση με την οικονομική επιβίωση των προγόνων τους μέσα από την επεξεργασία και εμπορία του.
- **Δημιουργία αριθμού θέσεων εργασίας** κυρίως στο Τμήμα Δασών, για σκοπούς προστασίας και διαχείρισης των κρατικών δασών.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

Που στηρίζεται η οικονομία της περιοχής.

- Οι κάτοικοι της περιοχής κατά κύριο λόγο εργάζονται στο Τμήμα Δασών, σε γειτνιάζουσες εκκλησιαστικές μονές όπως και σε κρατικές υπηρεσίες της Επαρχιακής Διοίκησης. Η ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία στην περιοχή παρουσιάζεται περιορισμένη, ενώ η γεωργία (αμπέλια) που αποτελούσε μια σταθερή πηγή εισοδημάτων στο παρελθόν συρρικνώνεται κάθε χρόνο και περισσότερο με αποτέλεσμα στις μέρες μας να αποτελεί σε κάποιες περιπτώσεις μονάχα πηγή ενός έξτρα εισοδήματος και όχι βασική απασχόληση των κατοίκων. Παρομοίως, υπάρχει ελάχιστη κτηνοτροφική δραστηριότητα, η οποία μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως συμπληρωματική προς την βασική εργασία των κατοίκων.

Με ποιο τρόπο θα επηρεαστεί η οικονομία της περιοχής λόγω του έργου.

Διαφοροποίηση ή όχι της αξίας της γης λόγω του έργου.

- Οι συμμετέχοντες δεν θεωρούν ότι υπήρξε ή θα υπάρξει κάποια αλλαγή στην αξία της γης εξαιτίας του έργου. Συγκεκριμένα, η αξία της γης τους παραμένει σταθερά σε χαμηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα να μην έχουν οικονομικό κίνητρο για να προχωρήσουν αγοραπωλησίες ακίνητης περιουσίας. Όσον για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, υποστήριξαν ότι περιστασιακά δημιουργήθηκαν κάποιες, οι οποίες αποσκοπούσαν στην υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2:

Τρόπος Οργάνωσης Κοινότητας

- Δεν υπήρξε συζήτηση για τη συγκεκριμένη ενότητα.

Ο Ρόλος του κάθε συμμετέχοντα σε σχέση με το έργο.

- Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η δική τους εμπλοκή ήταν περιορισμένη, καθώς οι δράσεις υλοποιήθηκαν σε δασική περιοχή στην οποία δεν έχουν εύκολη ή καθημερινή πρόσβαση.

Υπάρχει επίδραση (θετική ή αρνητική) στην καθημερινότητα των κατοίκων λόγω του έργου;

- Οι συμμετέχοντες δεν ανέφεραν οποιαδήποτε θετική ή αρνητική επίδραση στην καθημερινότητα τους λόγω του έργου, καθώς οι δράσεις υλοποιήθηκαν σε δασική περιοχή στην οποία δεν έχουν εύκολη ή καθημερινή πρόσβαση.

Θεωρούν βοηθητική/απαραίτητη την δημιουργία Δικτύου τοπικών οργανώσεων (για την συνεργασία σε κοινά θέματα και προβλήματα;

- Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι πρέπει να υπάρχει καλύτερη συνεργασία μεταξύ των κοινοτήτων και όλων των οργανωμένων συνόλων, πολύ περισσότερο κατά την περίοδο της πανδημίας που αποτέλεσε μια πρόκληση σε πολλά επίπεδα. Ωστόσο, αυτό το οποίο απουσιάζει είναι η ύπαρξη ενός κοινού οράματος, της ικανότητας τους να συντονιστούν και να φτάσουν σε μια κοινή γραμμή δράσης.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Μπορεί το έργο να ανατρέψει την ερήμωση της κοινότητας;

- Οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι η δημογραφική γήρανση και η σταδιακή ερήμωση των κοινοτήτων τους είναι μια κατάσταση που δεν μπορεί να ανατραπεί. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει να υπάρχουν νέες θέσεις εργασίας, οι οποίες θα «τραβήξουν» νέο κόσμο προς τις ορεινές κοινότητες. Επίσης, πολύ σημαντικές είναι και οι υπόλοιπες υποδομές που πρέπει να υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή, όπως σχολεία και ιατρικές υπηρεσίες. Γενικότερα, οι συμμετέχοντες δεν θεωρούν ότι αυτή η κατάσταση μπορεί να αλλάξει, όσον αφορά τις συγκεκριμένες κοινότητες.

Μπορεί το έργο να αλλάξει την σύνθεση του πληθυσμού της κοινότητας;

- Θεωρούν ότι το έργο μεμονωμένα δεν μπορεί να αλλάξει την σύνθεση του πληθυσμού τις κοινότητας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Εργοδότηση

Τομείς απασχόλησης κατοίκων περιοχής/ κοινότητας και εισοδηματικοί πόροι.

- Αναφέρθηκαν σε προηγούμενο ερώτημα στην θεματική ενότητα 1.

Επίπεδα ανεργίας

Δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Φύλο

Ποιος είναι ο κοινωνικό οικονομικός ρόλος των γυναικών της περιοχή

Υπάρχει διαχωρισμός ρόλων ανδρών και γυναικών;

Το έργο ενθαρρύνει την ισότητα των φύλων; π.χ. όσον αφορά τις ευκαιρίες εργοδότησης

- Η μοναδική αναφορά που έγινε σχετικά με το συγκεκριμένο σημείο είναι ότι δεν υπάρχει μεγάλο ποσοστό γυναικών το οποίο να εργάζεται ή να έχει αναπτύξει επιχειρηματική δραστηριότητα στην περιοχή.

Γενικά Συμπεράσματα Δράσης Δ2:

Αξιολόγηση των Κοινωνικό – Οικονομικών επιπτώσεων

- Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν θετικά στην υλοποίηση του έργου αφού θεώρησαν ότι το βασικό όφελος του ήταν η περαιτέρω προστασία του δάσους, κυρίως από τις πυρκαγιές. Ωστόσο, πέρα από αυτό, δεν θεωρούν ότι το έργο μπορεί να αποτελέσει παράγοντα για ανατροπή της σταδιακής ερήμωσης του χωριού, όπως και στην επίλυση των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας.
- Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι δεν επωφεληθούν οι ίδιοι ή η κοινότητα τους από την προβολή που έλαβαν μέσα από το έργο, καθώς δεν θεωρούν ότι προσελκύνθηκε ντόπιος και

ξένος τουρισμός. Ανέφεραν ότι η πανδημία αποτέλεσε ακόμα ένα παράγοντα για να γίνει ακόμα πιο «δυπρόσιτες» οι συγκεκριμένες κοινότητες.

- Οι συμμετέχοντες είχαν καλύτερη γνώση των δράσεων του έργου, κυρίως για τα κατασκευαστικά έργα που υλοποιήθηκαν.
- Οι συμμετέχοντες θεωρούν σχεδόν αδύνατο να αντλήσουν κονδύλια από την Ε.Ε. για αντιμετώπιση προβλημάτων των κοινοτήτων τους, κυρίως λόγω έλλειψης τεχνογνωσίας στην ανάπτυξη προτάσεων.

Παράρτημα VI: Περιγραφή δράσεων που αναμένεται να υλοποιηθούν μετά το πέρας του έργου και βάση των σχετικών προνοιών του Σχεδίου Δράσης που ετοιμάστηκε για τον οικοτόπο 9590*, στο πλαίσιο του έργου LIFE-KEDROS (2021-2035).

Μέτρο 1: Δασοκομικοί χειρισμοί	
Δράση 1.1	Εφαρμογή δασοκομικών επεμβάσεων για τη ρύθμιση της κατά χώρου δομής του οικοτόπου 9590*
Δράση 1.2	Καταπολέμηση του εν δυνάμει εισβλητικού είδους <i>Robinia pseudoacacia</i>
Δράση 1.3	Διαχείριση ατόμων του είδους <i>Cedrus libani</i> που έχουν φυτευτεί εντός ιδιωτικών τεμαχίων
Μέτρο 2: Αποκατάσταση και επέκταση οικοτόπου εντός των φυσικών ορίων εξάπλωσης του οικοτόπου 9590*	
Δράση 2.1	Φύτευση σπορόφυτων <i>Cedrus brevifolia</i>
Δράση 2.2	Διασπορά σπερμάτων του κέδρου
Μέτρο 3: Δράσεις πυροπροστασίας οικοτόπου	
Δράση 3.1	Εγκατάσταση προειδοποιητικών πινακίδων
Δράση 3.2	Περιπολίες
Δράση 3.3	Εγκατάσταση Αυτόματου Μετεωρολογικού Σταθμού
Δράση 3.4	Αντιπυρικές λωρίδες
Δράση 3.5	Μόνιμο κλείσιμο δασικών δρόμων
Δράση 3.6	Διευκόλυνση γρήγορης πρόσβασης των πυροσβεστικών οχημάτων
Δράση 3.7	Απομάκρυνση ξηρής βιομάζας
Δράση 3.8	Διαχείριση ξηρής βιομάζας μέσω βοσκής από οικόσιτα και άγρια ζώα
Δράση 3.9	Σύστημα ανίχνευσης κεραυνών
Δράση 3.10	Θέσεις παρατήρησης
Δράση 3.11	Κατασκευή δύο υδατοδεξαμενών
Δράση 3.12	Κατασκευή αεροδιαδρόμου
Δράση 3.13	Ενίσχυση των επίγειων δυνάμεων του Τμήματος Δασών
Μέτρο 4: Ενίσχυση φυτοϋγείας και ζωτικότητας οικοτόπου σε βιοτικό και αβιοτικό επίπεδο	
Δράση 4.1	Έλεγχος επιβλαβών οργανισμών
Δράση 4.2	Ρύθμιση και αποτροπή των διαβρωτικών φαινομένων εντός του οικοτόπου 9590*
Μέτρο 5: Ενίσχυση της εκτός τόπου (ex situ) διατήρησης του οικοτόπου	
Δράση 5.1	Συλλογή σπερμάτων και αποθήκευσή τους σε Τράπεζα Γενετικού Υλικού
Δράση 5.2	Δημιουργία εκτός τόπου πληθυσμού του είδους <i>Cedrus brevifolia</i>
Μέτρο 6: Διατήρηση και ενίσχυση της βιοποικιλότητας στην περιοχή του δικτύου Natura 2000 «Κουλάδα Κέδρων – Κάμπος»	
Δράση 6.1	Ενίσχυση και διατήρηση της πανίδας εντός του οικοτόπου 9590*
Δράση 6.2	Διατήρηση και ενίσχυση σημαντικών στοιχείων της χλωρίδας
Μέτρο 7: Ανάδειξη, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη σπουδαιότητα του οικοτόπου και της σημασίας της διατήρησής του	
Δράση 7.1	Ενίσχυση της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού